

ปัจเจกในฐานะผู้กระทำการ หรือจุดบอด
ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองว่าด้วยความเป็นเพศ¹

ศิริจินดา ทองจินดา

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ ตั้งคำถามต่อประเพณีปฏิบัติทางความคิดเรื่องเพศ ในท่ามกลางการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องเพศ โดยย้อนกลับไปสำรวจความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศที่ยึดถือกันในกลุ่มนักกิจกรรมสตรีนิยม และในสังคมโดยรวม โดยผู้เขียนเสนอว่า ที่ผ่านมาสังคมไม่ได้ขาดแคลนความเข้าใจรูปแบบอื่นเกี่ยวกับความเป็นเพศของคนเรา แต่ขาดแคลนการเปิดกว้างทางความชอบธรรมในการที่จะยอมรับของความเข้าใจอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศ ด้วยการไปตีกรอบบริบทของ “ความจริง” ให้รับรองความชอบธรรมของเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นเพศได้บางเรื่องเท่านั้น และแนบเนียนยิ่งขึ้นไปอีกด้วยการสร้างให้ “ความจริง” กลายเป็นมาตรฐานของความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ในขณะที่อีกมุมหนึ่ง การก้าวพ้นจาก “มาตรฐานความจริง” ก็สามารถนำพาเราไปเข้าใจเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นเพศได้เช่นเดียวกับเรื่องเล่าภายใต้ “มาตรฐานความจริง” ต่างกันเพียงแต่อ่านจที่มากำกับการยอมรับเรื่องเล่าเหล่านั้นๆ ว่าจะถูกเรียกว่า “เรื่องจริง” หรือ “เรื่องไม่จริง” เท่านั้นเอง

คำสำคัญ

ความเป็นเพศ, สภาวะความเป็นวัตถุในคราบปัจเจก, อำนาจ, ความจริง, การต่อรองความเป็นเพศ

มีคำถามอยู่สองคำถามซึ่งสัมพันธ์กัน และเป็นคำถามสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับอำนาจในการต่อรองการมีชีวิตอยู่ในสังคมของปัจเจกแต่ละคน และเกี่ยวข้องกับบรรยากาศทางความคิดในโลกยุคหลังสมัยใหม่ที่เน้นให้ความสำคัญกับสถานะความเป็นปัจเจกมากขึ้น นั่นคือคำถามเรื่อง “ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ (gender)²” ของคนเรา เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่า ในหลายๆ ครั้งของชีวิต ความเหลื่อมล้ำทั้งในแง่ของการกระทำและในแง่ของโอกาสและความเป็นไปได้ส่งผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศที่แตกต่างกันของคนเรา ในฐานะที่เป็นหมวดหมู่หนึ่ง (category) ในการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน ตั้งแต่ในระดับครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศชาติ คนต่างเพศกันก็ถูกจัดวางทั้งตำแหน่งแห่งที่และคุณค่าที่แตกต่างกันออกไป (ในขณะที่ผู้ชายกลายเป็นรั้วของชาติ ซึ่งมีโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะถูกให้คุณค่าในฐานะ “วีรบุรุษ” ผู้หญิงกลับถูกจัดวางในตำแหน่งตัวแทนของความเป็นชาติ ที่ชอบธรรมมากพอที่จะถูกรุกรานและถูกกระทำความรุนแรงจากผู้ชายที่ได้ชื่อว่าเป็นศัตรูของชาติ³ และดูห่างไกลจากคุณค่าของ “วีรสตรี” หรือคนที่ต้องสูญเสียเพื่อ (เพราะ) ชาติไปโดยปริยาย)

จากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของความสัมพันธ์ดังกล่าว ไม่ได้เป็นสิ่งที่ไม่มีใครสังเกตเห็น ในทางตรงกันข้าม เราทุกคนดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความสัมพันธ์แบบเหลื่อมล้ำระหว่างเพศและเราก็รับรู้มันอยู่ตลอดเวลา และเช่นเดียวกันที่เราหลายๆ คนลุกขึ้นมาตั้งคำถามและตอบโต้กับความเหลื่อมล้ำนั้นๆ⁴ และนอกเหนือจากการตั้งคำถามอย่างตรงไปตรงมากับความเหลื่อมล้ำของความสัมพันธ์ระหว่างเพศแล้ว การไม่ปฏิบัติตามกรอบวาทกรรมของความเป็นเพศที่ว่าด้วยความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ (heterosexual) ก็อาจจะนับได้ว่าเป็นหนึ่งปฏิบัติการที่ตอบโต้และท้าทายกับความสัมพันธ์ที่เหลื่อมล้ำดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน⁵

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจ ไม่ใช่เพียงแค่การมุ่งหน้าหาคำตอบว่า ทำ

อย่างไรเราจึงจะจัดความสัมพันธ์ระหว่างเพศแบบเหลื่อมล้ำให้หมดไปได้ (และการมีคำตอบสำหรับคำถามนี้ก็อาจจะไม่เกี่ยวข้องกับโอกาสและความเป็นไปได้ในการจัดความเหลื่อมล้ำของความสัมพันธ์ระหว่างเพศก็เป็นได้) ภารกิจสำคัญที่เราไม่ควรมองข้ามคือการตั้งคำถามกับวิธีคิด/ ฐานคิดของเราที่นำไปใช้ทำความเข้าใจเรื่องความเป็นเพศ ว่าเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับวิธีคิด/ ฐานคิดในการทำทำความเข้าใจความเป็นเพศที่เรากำลังได้ตอบหรือเจรจาต่อรองอยู่ด้วย และนี่เป็นคำถามสำคัญที่จะสะท้อนถึงระดับความรู้เท่าทันต่อสิ่งที่เรากำลังปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วย และอาจเป็นแนวโน้มที่จะนำไปสู่การตอบคำถามที่ว่าด้วยการจัดความเหลื่อมล้ำในอนาคตด้วยก็เป็นได้

จากความสำคัญของวิธีคิด/ ฐานคิดที่มากำกับความเข้าใจโลกของเรา บทความนี้จึงต้องการที่จะตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีคิด/ ฐานคิดในการทำทำความเข้าใจความเป็นเพศของคนเราว่าเราสามารถเข้าใจความเป็นเพศจากฐานคิดอื่นได้อีกบ้าง? การตั้งคำถามแบบนี้ ในมุมหนึ่งก็เท่ากับการยอมรับความจำกัดจำเขี่ยของฐานคิดที่ใช้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศที่มีอยู่ของคนเรา และเลยรวมไปถึงบรรยากาศของการผูกขาดทางความคิดด้วยเช่นเดียวกัน

คำถามที่สอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากคำถามแรก คือ ถ้าฐานคิดที่เราใช้อยู่เกี่ยวกับความเข้าใจความเป็นเพศเป็นสิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในระดับปรากฏการณ์เท่านั้น (รวมไปถึงการยอมรับและการให้คุณค่าก็เป็นไปในระดับปรากฏการณ์) ในกรณีดังกล่าว เราจะอธิบายการเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ของความเป็นเพศอื่นๆ ที่ผ่านมาในสังคมอย่างไร? คำถามนี้สำคัญ เพราะเป็นคำถามที่จะเผยให้เห็นถึงศักยภาพที่แท้จริงในการต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องต่างๆ ว่าการเคลื่อนไหวของเราเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันไปสู่สภาวะการณ์ใหม่ที่คาดว่าจะดีขึ้น หรือกลับกลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการหล่อเลี้ยงอุดม-

การณ้ความเป็นเพศในแบบเดิม ๆ (ที่เราเองก็ต้องการจะไปให้พ้น) เท่านั้นเอง

ผู้เขียนจะเริ่มต้นตอบคำถามที่สองก่อน เพื่อคลี่คลายให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ภายใต้การไม่ได้ขยับขยายตรรกะทางความคิดในเรื่องดังกล่าว ก่อนที่จะนำไปสู่การตอบคำถามแรกว่า “แล้วเราจะขยับฐานคิดในการทำ ความเข้าใจความเป็นเพศไปทางไหนได้บ้าง?” เพื่อนำไปสู่การอธิบายความเป็นเพศในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากที่เคยอธิบายกันมา

อย่างไรก็ตาม การตั้งคำถามสองข้อดังกล่าว มีประเด็นมากมายที่จำเป็นต้องคลี่คลายก่อน เริ่มตั้งแต่ ฐานคิดชุดเดิม/ ชุดเดียวนั้นคืออะไร? และมีข้อจำกัดอย่างไร? อะไรคือสิ่งที่บ่งบอกถึงสถานการณ์ที่เรียกว่า “หลากหลายชุดคำอธิบายภายใต้ฐานคิดเดียว”

สำหรับการตอบคำถามในบทความนี้ ผู้เขียนเลือกที่จะใช้งานศึกษาของผู้เขียนเรื่อง “คุุหนึงกับการเลือนไหลและหลากหลายของเพศสภาพ”⁷ เป็นแนวทางในการคลี่คลายคำถามต่าง ๆ และในอีกทางหนึ่ง ผู้เขียนก็ต้องการให้บทความนี้เป็นแนวทางในการคลี่คลายงานศึกษาของผู้เขียนให้เห็นถึงข้อจำกัดของวิธีคิดของผู้เขียนที่อยู่ในงานดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน

คุุหนึงกับการเลือนไหลและหลากหลายของเพศสภาพ

งานศึกษาค้นครั้งนี้เป็นการไปตั้งคำถามกับความเป็นแก่นแกน (essentialism) ของความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ (gender) และความปรารถนาทางเพศ (sexuality) ของคนเรา ผ่านการพยายามจะกำหนดนิยามทั้งความหมายและความเข้าใจอย่างตายตัว ในฐานะชุดของความเข้าใจสำเร็จรูปที่ดูราวกับธรรมชาติสร้างมา (naturalize) และกลายเป็นกรอบในการคิดและใช้ชีวิตของผู้คน

งานศึกษานี้จึงเป็นความพยายามที่จะทำให้เห็นว่าความเป็นเพศ (gender)

“ถูกใช้งาน” อย่างไรพร้อมกับเงื่อนไขชุดอื่นๆ ที่ปัจเจกมีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นอายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ รูปร่างหน้าตา การศึกษา ฯลฯ ท่ามกลางความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่างๆ ด้วยการเข้าไปทำความเข้าใจผ่านพื้นที่คูกหญิง ในฐานะภาพตัวแทนของพื้นที่ทางสังคมชนิดหนึ่ง และอีกด้านหนึ่งคือ การเป็นพื้นที่ซึ่งคัดกรองความเป็นเพศของคนไว้แล้วเสร็จสรรพ จึงมีความเหมาะสมที่จะแสดงให้เห็นถึงความไม่สามารถจะไป “เสร็จสรรพ” ได้กับความเป็นเพศของคนเรา ในฐานะที่เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่คนเราเลือกหยิบใช้เพื่อต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่ต่างไปจากเงื่อนไขชุดอื่นๆ ที่ปัจเจกมีอยู่ดังที่ได้กล่าวถึงไปข้างต้น

บริบทของคูกหญิงซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยทั้งสภาพการใช้ชีวิตภายใต้ตารางเวลาที่บีบคั้นให้ต้องเร่งรีบ แข่งขัน ได้นำพาผู้คนไปสู่การพยายามโต้เถียงไปอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ที่ดีกว่าเดิมในทุกๆ วิถีทาง การพยายามไปอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ที่ดีในอีกความเข้าใจหนึ่งก็คือการพยายามต่อรองความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และหนึ่งในยุทธวิธีที่คนเราใช้ต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกัน นอกเหนือไปจากทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอีกหลากหลายทุนแล้ว สิ่งนั้นก็คือ ความเป็นเพศ ด้วยเหตุนี้เอง ขอบเขตรอบรั้วความเป็นเพศ (boundaries of gender) จึงมีคุณสมบัติในการขยับโยกย้ายได้ท่ามกลางการปรับเปลี่ยนและต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ซึ่งจำแนกเพศของคนเราไว้ที่ “เพศหญิง” และ “ความเป็นผู้หญิง” แต่ในขณะเดียวกัน กลับไม่สามารถจำแนกแยกแยะปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ ออกไปได้ เช่น ความกดดันจากตารางเวลา ซึ่งนำไปสู่ความต้องการเพื่อนเพื่อช่วยเหลือกันทั้งในแง่ของชีวิตและจิตใจ สภาพความเหลื่อมล้ำของฐานะทางเศรษฐกิจและความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจเฉกเช่นพื้นที่ข้างนอก ความต้องการด้านแรงงานที่สัมพันธ์อยู่กับความหมายของความเป็นเพศ เช่น งานก่อสร้าง งานที่ต้องเดินตามหรือคุ่มกันเจ้าหน้าที่ และอีกหลากหลายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำกัน

ทางสังคม สิ่งเหล่านี้จึงนำไปสู่และ/ หรือเอื้อให้เกิดการปรับตัวเพื่อการมีชีวิตรอดที่ดีที่สุดของคนเรา

ในขณะเดียวกัน ปกติของสังคมที่เกิดขึ้นทั่วไปคือ การให้ค่าในแต่ละความเป็นเพศที่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในสังคม มรดกทางความคิดดังกล่าวได้ทำให้ใครบางคนในคุกหญิงเลือกที่จะฉวยใช้โอกาสจากความเหลื่อมล้ำนั้นเลื่อนไหลความเป็นเพศเพื่อนำพาตนเองไปสู่กระบวนการปฏิสัมพันธ์ในลำดับขั้นที่ดีกว่ายิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งในพื้นที่คุกหญิง อาจจะทำให้ภาพของการเลื่อนไหลความเป็นเพศได้ชัดเจนมากกว่าในสังคมทั่วไป ซึ่งนั่นก็ไม่ได้หมายความว่า เราจะปฏิเสธการมีอยู่ของปรากฏการณ์ดังกล่าวในพื้นที่อื่นๆ ทางสังคมได้ ตราบเท่าที่คนนอกคุกและคนในคุกก็คือคนในสังคมเดียวกัน

การให้ค่าความเป็นเพศที่ต่างกัน ได้นำไปสู่การเลื่อนไหลจากความเป็นเพศหนึ่งไปสู่อีกความเป็นเพศหนึ่ง จะโดยชั่วคราวหรือถาวรก็ขึ้นอยู่กับแต่ละปัจเจกจะตัดสินใจ หรือบางคนการไม่เลื่อนไหลความเป็นเพศก็ด้วยการประเมินค่าแล้วว่า สิ่งที่มีอยู่สามารถต่อรองกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นๆ ได้ ด้วยวิธีคิดดังกล่าวผนวกรวมกับเงื่อนไขของพื้นที่คุกหญิงดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็ได้กลายเป็นโอกาสและความเป็นไปได้ในการเลื่อนไหลความเป็นเพศของคนเราเพื่อนำพาตนเองไปยังตำแหน่งแห่งที่ที่ดีกว่าสำหรับปัจเจกบางคน ซึ่งเรียกรวมว่ายุทธวิธีในการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้การสร้างและสร้างใหม่ของความเป็นเพศ

ดังนั้น ในกรณีการเลื่อนไหลความเป็นเพศของปัจเจกในคุกหญิง จึงมีระดับการเลื่อนไหลที่แตกต่างกันไป บ้างก็ไหลเพียงแค่ภายนอกหรือคาบเกี่ยวระหว่างภายนอกกับภายในจิตใจ เช่นในกรณีของผู้ต้องขังหญิงคนหนึ่งกับคนที่ถูกเรียกว่า “แมน”⁸ ได้ทำให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก พื้นที่และความเป็นเพศของคนเรา

ในขณะที่พื้นที่นอกคุก ผู้หญิงคนหนึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกเลี้ยงดูจากสามี

ตราบนเข้ามาอยู่ในคุก สามีก็ยังคงรับหน้าที่ส่งเสียเงินทองให้ใช้เช่นเดิม ในขณะที่ผู้หญิงอีกคนหนึ่ง เมื่ออยู่นอกคุกก็อยู่ในฐานะผู้ถูกเลี้ยงดูจากสามีเช่นกัน หากแต่เมื่อทั้งเธอและสามีต้องเข้ามาอยู่ในคุก เธอจึงไม่มีใครส่งเสียเลี้ยงดู ภายใต้งบเงินของการไม่มีเงิน ไม่มีญาติ ซึ่งนำไปสู่การไม่มีเกียรติในสังคมคุกด้วยเช่นกัน ผู้เขียนจึงพบรูปแบบการมีชีวิตของผู้หญิงคนหนึ่งในคุกในสถานภาพของ “แมน” ที่มีผู้หญิงอีกคนคอยดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายในการใช้ชีวิตอยู่ในคุกให้กับเธอ พร้อมไปกับคอยดูแลสภาพจิตใจในฐานะมนุษย์ที่ย่อมจะต้องการที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจไม่ว่าในพื้นที่ใดของสังคมก็ตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างคนสองคนในคุกหญิงแห่งนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในลักษณะของ “ผู้ถูกเลี้ยงและผู้เลี้ยงดู”⁹ ซึ่งได้นำไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้เลี้ยงดูและผู้ถูกเลี้ยงดู โดยในกรณีนี้เป็นในรูปแบบที่ผู้หญิงมีอำนาจเหนือ “แมน” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้ชาย (status reversal) โดยที่คนเป็น “แมน” ต้องอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในการใช้ชีวิตให้กับผู้หญิง เจกเช่นที่ผู้หญิงคนนั้นก็เคยทำหน้าที่นี้มาก่อน เช่น เตรียมเสื้อผ้า เตรียมอาหาร ฯลฯ แต่อำนาจที่ผู้หญิงมีเหนือ “แมน” ก็ไม่ใช่อำนาจที่เบ็ดเสร็จ เพราะการเป็นสัญลักษณ์ของผู้ชายได้นำไปสู่การยึดติดอยู่กับคุณค่าบางอย่างที่นำมาใช้อ้างเพื่อต่อรอง/ ถ่วงดุลความสัมพันธ์เชิงอำนาจและสร้างความชอบธรรมในการกระทำของตนเอง เช่น ความเจ้าชู้ หรือการทำร้ายร่างกายฝ่ายหญิง¹⁰ ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความเชื่อและฐานคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังเรื่องดังกล่าวว่าความปรารถนาทางเพศก็ยังคงเป็นปริณิณทลทางอำนาจของผู้ชายอยู่วันยันค่ำ

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแม้แต่พื้นที่ซึ่งกำหนด จำกัด ควบคุมความเป็นเพศของคนเราไว้เบ็ดเสร็จแล้วเช่น คุกหญิง เราก็กลับพบความหลากหลายของเป้าหมายทางเซ็กส์ (sexual objects) ความหลากหลายของจุดมุ่งหมายทางเซ็กส์ (sexual aims)¹¹ ภายใต้งบระบวนการเลื่อนไหลความเป็นเพศของแต่ละปัจเจก ท่ามกลาง

การเอื้ออำนาจจากอีกหลากหลายเงื่อนไขทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่แห่งนี้ ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้ว และด้วยเงื่อนไขของพื้นที่คุกหญิงที่บรรจุเต็มไปด้วยอำนาจแห่งความต่างชั้นระหว่างผู้คนในฐานะของผู้คุมและผู้ถูกคุมซึ่งถูกรับรู้ในภาพของ “อาชญากร” “ผู้กระทำความผิด” และ “นักโทษ” ของสังคม เหล่านี้นำมาสู่ความ “ต่ำกว่า” อย่างไม่มีวันจะเท่าเทียมได้ระหว่างผู้คุมและผู้ถูกคุม อย่างไรก็ตาม สถานะแห่งความ “ต่ำกว่า” นั้น ก็ได้ไม่ได้หยุดนิ่งหรือสามารถกักขังใครบางคนให้อยู่กับความ “ต่ำกว่า” นั้นๆ ได้ จึงเมื่อเปิดกระเป๋าดูทุนสำรองต่างๆ ที่ตนเองมี ภาพการเลือกหยิบสารพัดทุนจากหลากหลายผู้คนเหล่านี้จึงเกิดขึ้น และที่มากไปกว่านั้นคือ ทุนที่มีอยู่เดิมของบางคนภายใต้เงื่อนไขพื้นที่คุกหญิงแห่งนี้บางครั้งก็กลับนำพาไปสู่การสะสมเพิ่มพูนให้มากขึ้นหรือสามารถนำพาไปสู่การสร้างทุนใหม่ให้เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การดำรงคงอยู่ โตเติบหรือต่อรองกับหลากหลายความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ดาโถมเข้ามาไม่เว้นแม้แต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คุมกับผู้ถูกคุม ซึ่งใครหลายๆ คนต่างก็คิดว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ปิดตายระหว่างสองกลุ่มชนชั้นซึ่งไม่มีทางที่จะยับขยายเส้นความสัมพันธ์ให้เป็นอื่นไปได้ แต่ในทางปฏิบัติของเส้นของความสัมพันธ์ดังกล่าวกลับถูกท้าทาย ต่อรอง รื้อถอนและสร้างใหม่อยู่ตลอดเวลา และในหลายครั้งเช่นกันที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกยับขยายโดยการเลื่อนไหลความเป็นเพศของผู้ต้องขัง เจกเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนที่ถูกเรียกว่าเป็น “ผู้ต้องขังด้วยกันเอง” ที่ถูกมองและให้ภาพไปว่าเป็นคนชนชั้นเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน หากแต่ในความเป็นไปของความสัมพันธ์ กลับพบการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมในกลุ่มผู้ต้องขัง ที่มองอย่างไรก็ไม่สามารถกลมกลืนให้ดูเหมือนเป็นคนกลุ่มเดียวกันได้ และด้วยสภาวะการณ์เช่นนี้ จึงยังเกิดมีชนชั้นทางสังคมในหมู่ “ผู้ต้องขังด้วยกันเอง” ที่เรียกว่า “ต่ำกว่าของต่ำกว่า” และ “ต่ำที่สุด”¹² ด้วยเช่นกัน และด้วยเงื่อนไขของทั้งความเป็นคนและเงื่อนไขของสถานการณ์เช่นนี้เอง เราจึงไม่สามารถจะจินตนาการได้ถึง “ภาพนิ่ง” ของสิ่งใดๆ ภายใต้

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนกับคนและคนกับสถานการณ์ และความเป็นเพศ (gender) เองก็ไม่ได้รับการยกเว้นจากเงื่อนไขเช่นเดียวกัน

นี่เป็นเพียงภาพกว้างของงานศึกษาครั้งนี้ ที่ต้องการให้ไว้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ของคำตอบที่จะถูกยกมาเพื่อตอบคำถามของบทความต่อไป

เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นเพศ: อดีตของ “ความจริง”

เรื่องเล่าเกี่ยวกับเพศของคนเรา ที่มักได้รับความนิยมจากคนส่วนใหญ่ก็คือ การเล่าโดยแยกแยะความแตกต่างระหว่างเรื่องเพศ (sex) กับความเป็นเพศ (gender) ออกจากกัน โดยเรื่องเพศ (sex) นั้นถือเป็นเรื่องทางชีววิทยาที่ติดตัวมา (biological given) ในขณะที่ความเป็นเพศ (gender) เป็นเรื่องของการสร้างทางสังคม (social construction) ซึ่งในแนวทางนี้ ความเป็นเพศจึงเป็นเพียงแค่แนวทางของ บุคลิกภาพและพฤติกรรมจากร่างกายที่แตกต่างกันเท่านั้น

ในขณะที่เรื่องเล่าอีกแนวหนึ่ง มักจะปรากฏอยู่ในวงการวิชาการ เช่น กลุ่มสตรีนิยมหรือในงานศึกษาที่ต้องการจะตั้งคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจต่อความเป็นเพศในแบบแรก¹³ โดยแนวทางนี้อธิบายว่าความเป็นเพศไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งสร้างทางสังคมในเรื่องของบุคลิกภาพและพฤติกรรมจากร่างกายที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่ร่างกายที่แตกต่างกันก็เป็นสิ่งสร้างทางสังคมด้วยเช่นกัน ในกรณีนี้ก็เท่ากับเพศ (sex) และความเป็นเพศ (gender) ไม่ได้แยกออกจากกัน ในทางตรงข้ามแนวทางนี้ อธิบายว่าเพศ (sex) เป็นหมวดหมู่หนึ่งของความเป็นเพศ (gender)

อย่างไรก็ตาม การอธิบายดังกล่าวแม้จะเป็นการพยายามแทนที่เพศ (sex) ด้วยความเป็นเพศ (gender) แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าความเชื่อในเรื่อง “สิ่งที่ติดตัวมาทางชีววิทยา” (biological given) ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในฐานะ superimposed จะหาย

ไป หากแต่นั้นเป็นเพียงแค่การปฏิเสธความคิดที่มาจากทางชีววิทยาแต่ไม่ใช้การปฏิเสธฐานคิดทางชีววิทยาในฐานะพื้นที่ของการก่อรูปบุคคลลักษณะเฉพาะ ซึ่งสตรีนิยมเองก็ยอมรับว่าเพศ ยังคงเป็นส่วนประกอบที่มีบทบาทสำคัญ (Nicholson, 1995)

หรือแม้แต่ในงานศึกษาของผู้เขียนที่พยายามจะบอกว่าเพศ และความเป็นเพศ เป็นสิ่งสร้างทางสังคม (social construction) และผู้เขียนก็พยายามจะบอกว่างานศึกษาค้างนี้เป็นการพูดเรื่องความเป็นเพศ ไม่ใช่เรื่องเพศ ในทางหนึ่งมันก็เท่ากับการยอมรับความแตกต่างระหว่างสองสิ่งนี้ท่ามกลางการบอกว่ามันเหมือนกัน และนี่คือความลึกลับที่ควบคู่กันไปในงานศึกษาของผู้เขียนระหว่าง methodology กับ ontology ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความคิดของผู้เขียน และยังเป็นการแสดงให้เห็นว่าความเป็นเพศ นั้นนอกเหนือจากจะไม่สามารถพูดตัวเองได้ในฐานะของการแทนที่ความเข้าใจเรื่องเพศแล้ว ในทางหนึ่งก็ดูเหมือนแนวคิดเรื่องเพศจะกลายเป็นสารัตถะให้กับความซับซ้อนของความหมายเกี่ยวกับความเป็นเพศไปด้วย (Nicholson, อ้างแล้ว)

จากสถานการณ์ทางความคิดว่าด้วยเรื่องเพศดังกล่าว จะเห็นได้ถึงฐานคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความเป็นเพศ ที่อ้างอิงตัวเองว่าเป็น “ความจริง” จากการทำให้เป็นไปโดยธรรมชาติและดูราวกับมีสาระแก่นสารให้ต้องยึดถือ (naturalization and essentialization)¹⁴ อย่างเช่นการอธิบายทางชีววิทยาในฐานะของสิ่งที่ติดตัวมา (biological given) เป็นต้น

การที่ฐานคิดดังกล่าวสามารถยึดครองพื้นที่ของ “ความจริง” ในการอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศของมนุษย์มาได้อย่างยาวนานและคงทนถาวร¹⁵ ก็เพราะฐานคิดแบบนี้ทำให้เราเชื่อว่า “พ้นไปจากคำอธิบายของคำอธิบาย” ในเรื่องนั้นๆ แล้ว จะไม่มีคำอธิบายอื่นซ่อนอยู่เบื้องหลังจากนี้อีก เช่น จะไม่มีอะไรอยู่หลังความเข้าใจที่ว่าด้วยการติดตัวมาทางชีววิทยา (biological given) ของ

ความเป็นเพศของคนเรา และนี่เองมันจึงเป็นที่สุดของความจริง (axiom) เพราะมันสามารถปฏิเสธการให้เหตุผลในตัวมันเองได้ ทั้งๆ ที่จริงๆ แล้ว ด้วยตัวมันเองสภาวะความเป็นเหตุเป็นผล (rationality) ของมัน ในมุมหนึ่งก็อาจจะดูไม่เป็นเหตุเป็นผล (nonrationality) และในอีกมุมหนึ่ง มันก็ไม่ใช่พรหมแดนสุดท้ายของการให้เหตุผล ที่จะทำให้เราคิดไปได้ว่านี่คือที่สุดของคำตอบที่ไม่จำเป็นต้องไปพูดถึงคำอธิบายใดๆ อีก แต่ในทางตรงกันข้าม ด้วยตัวของมันเอง มันได้ซ่อนและหลบเลี่ยงความซับซ้อนของเงื่อนไขและระบบการเลือกคำอธิบายให้ดูเรียบแบนเพื่อเลี่ยงการตอบสิ่งที่มันซ่อนไว้ เพื่อนำเราไปสู่ความเข้าใจในรูปแบบที่กำหนดทิศทางไว้ให้แล้ว

ตัวอย่างเช่น ความเข้าใจความเป็นเพศในแนวทางชีววิทยาโดยการแบ่งเพศ (sex) ของคนออกเป็นผู้ชายและผู้หญิงด้วยเกณฑ์จากอวัยวะเพศ (sex organ) ในขณะเดียวกันก็พ่วงความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างคนสองเพศ เช่น ผู้ชายเท่ากับ ความแข็งแรงและผู้หญิงเท่ากับ ความอ่อนแอ หรือในเรื่องอื่นๆ และเรากียึดถือในการจำแนกแยกแยะรูปแบบนี้เสมอมาในฐานะที่เป็นความแตกต่างโดยกำเนิดหรือ biological given

ความเข้าใจดังกล่าวจากนิยามทางชีววิทยา (biological determinism) ในทางหนึ่งมันก็ได้ซ่อนและบิดเบือนความซับซ้อนทั้งในเรื่องกระบวนการขัดเกลาทางสังคมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ชายและผู้หญิงประหนึ่งว่ามัน “ลอยมา” หรือ “เป็นไปเองโดยธรรมชาติ” (given and naturalize) เพื่อตัดตอนการถามถึงสิ่งที่ซ่อนไว้ต่อไป

ตัวอย่างในคูกหญิงที่เห็นได้ชัดเจน คือ เมื่อเกิดการเลื่อนไหลความเป็นเพศจากผู้หญิงไปสู่ความเป็นทอมหรือความเป็นแมนแล้ว อาการเจ้าชู้หรือร่างกายที่แข็งแรงกว่าดูจะเป็นสิ่งที่ถูกยอมรับไปโดยปริยาย รวากับเป็นสิ่งที่ติดตัวมาของความเป็นผู้ชาย และบรรทัดฐานอะไรที่ผู้หญิงเหล่านี้เคยต้องทนหรือต้องทำ

สำหรับความเป็นผู้หญิงก็เป็นอันยกเลิกกันไป

แน่นอนว่า ประเพณีทางความคิดแบบนี้มันเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่กระบวนการเกิด เช่น สังคมอเมริกันกับการกำหนดให้เด็กผู้ชายใส่เสื้อผ้าสีฟ้า เด็กผู้หญิงใส่เสื้อผ้าสีชมพู ซึ่งมีนัยยะของการกำหนดบทบาททางเพศไว้ (Slater and Feinman, 1985; อ้างในเปรมปรีดา, 2545) หรือในสังคมของชาวปาปัวนิวกินี มีการคาดหวังทางสังคมต่อการให้กำเนิดลูก โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์ มารดา สังคมสร้างเด็กชายขึ้นมาเพื่อเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายและเป็นนักรบของกลุ่มต่อไป ในขณะที่เด็กหญิงคือผู้ที่จะถูกฝึกให้เข้าสู่ระบบแลกเปลี่ยนด้วยการแต่งงานเพื่อการผลิตสมาชิกใหม่ต่อไป (Herdt and Boxer, 1995)

ดังนั้น ภายใต้อธิบายดังกล่าวมันจึงสะท้อนถึงการเคลื่อนไหวเป็นเส้นตรง (linear movement) ของความแตกต่างระหว่างผู้หญิง ผู้ชายและความเป็นผู้หญิง ความเป็นผู้ชาย จากอวัยวะเพศไปสู่บทบาทหน้าที่และคุณค่าทางสังคม⁶ และทำให้ดูราวกับปราศจากการจัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นเพศ ซึ่งมาจากการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนมากกว่านั้น โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการเกิดกันเลยทีเดียว

การคงอยู่ของฐานคิดแบบ essentialism and naturalism ในความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศนั้น จึงไม่ใช่สิ่งซึ่งจะสามารถปฏิเสธได้โดยปราศจากการพิจารณา เจกเช่นที่พบในงานศึกษาของผู้เขียน ซึ่งก็รวมไปถึงกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีตั้งแต่คลื่นลูกที่หนึ่งถึงคลื่นลูกที่สอง หรือแม้แต่แนวคิดสตรีนิยมที่ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มคลื่นลูกที่สามหรือสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ (postmodern feminism) ที่แม้จะถูกโจมตีจากนักสตรีนิยมในสายอื่นๆ ในหัวข้อของการปฏิเสธภาวะแบบองค์ประธาน ปฏิเสธความเหมือนอย่างเป็นสากลของความเป็นเพศ (วารุณี, อ้างแล้ว) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศด้วยภาษาและท่าทีแบบหลังสมัยใหม่ จะเป็นพื้นที่ซึ่งหลุดพ้นจาก

ฐานคิดดังกล่าว เพราะเมื่อใดก็ตามที่การประกาศว่าฐานคิดดังกล่าวนี้ได้ผ่านพ้นไปแล้วหรืออยู่ในตำแหน่งแห่งที่ซึ่งเราไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพิจารณาอีกต่อไป และเราเชื่อตามนั้น เมื่อนั้นก็ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาสุญญากาศอีกรูปแบบหนึ่งของฐานคิดดังกล่าวที่ไม่จำเป็นต้องหาเหตุผลมาอธิบายต่อการดำรงอยู่ของมัน เจกเน้นเดียวกับช่วงเวลาแห่งการยอมรับการดำรงอยู่ของมัน

ในงานศึกษาของผู้เขียนก็พบการไม่พิจารณาถึงการคงอยู่ของฐานคิดดังกล่าวอย่างขะล่าใจในหลายๆ ที่หลายๆ ทางด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่าในหลายๆ ครั้งงานศึกษานี้จะถูกจัดวางโดยผู้คนรอบข้างให้อยู่ในฐานะของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ที่ไม่เชื่อในสารัตถะ (essentialism) ไม่เชื่อในความเป็นสากล (universal) และไม่เชื่อในความเหมือนของความเป็นเพศ (set of gender as sameness) แต่โดยไม่รู้ตัว ผู้เขียนก็ใช้วิธีวิทยา (methodology) เดียวกันกับสิ่งที่ผู้เขียนปฏิเสธเป็นโครงในการเล่าเรื่อง ด้วยการพยายามอิงแอบไปกับเส้นของความจริง หรือการพยายามทำให้คนอ่านเชื่อในสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียน¹⁷ มากกว่าที่จะใช้วิธีการท้าทายคนอ่านให้คิดตามในสิ่งที่ผู้เขียนกำลังเสนอ และควบคู่ไปกับการเชื่อในการเลื่อนไหลและหลากหลายของความเป็นเพศ และความปรารถนาทางเพศของคนเรา ผู้เขียนก็พบว่าตัวเองไม่ได้เพียงแค่อธิบายความปรารถนาทางเพศในฐานะที่เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและยุทธวิธีของปัจเจกในการต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างกันเท่านั้น แต่รวมไปถึงการอธิบายว่าอาจจะ เป็น “สิ่งที่มีอยู่แล้ว” ซึ่งมากไปกว่าที่สังคมกำหนดมาให้” เพียงแต่พื้นที่ สถานการณ์ และการตีความของปัจเจกเป็นเงื่อนไขในการปรากฏตัวของ “สิ่งที่มีอยู่แล้ว” ซึ่งตรงนี้คือการปรากฏตัวขึ้นของฐานคิดดังกล่าว ซึ่งเป็นโจทย์หลักที่ผู้เขียนพุ่งเป้าโจมตีในงานศึกษา

คำอธิบายที่ยกมาคงพอจะทำให้เข้าใจถึงสิ่งที่เรียกว่า “หลากหลายคำอธิบายภายใต้ฐานคิดเดียว” และคงเห็นถึงความคงทนเหนียวแน่นในการซ่อนตัวอยู่หลังคำอธิบายของความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ (gender) ในอาณาบริเวณต่างๆ

แม้แต่ในอาณาบริเวณที่กำลังตอบโต้กับฐานคิดแบบนี้อยู่ และมากกว่านั้น การแสดงให้เห็นถึง “ฐานคิดเดียว” ในการครอบครองอาณาบริเวณของ “ความจริง” ก็เพื่อฉายภาพให้เห็นว่า “ความจริง”¹⁸ เป็นเรื่องของอดีตหรือความไม่เป็นกลาง ซึ่งไม่สมควรที่จะอยู่ในฐานะปลอดเหตุผลและปราศจากคำท้าทายอย่างที่มีนัยพยายมจัดวางตัวเองไว้และทำให้เราอีกหลาย ๆ คนก็เชื่อเช่นนั้น...รวมทั้งผู้เขียนด้วยเช่นเดียวกัน และในทางตรงกันข้าม เราอาจจำเป็นต้องเพิ่มความระมัดระวังในสิ่งที่ถูกทำให้มองไม่เห็นมากขึ้น โดยเฉพาะถ้าสิ่งนั้นมันซ่อนอยู่ในตัวเราเอง

การเมืองเรื่องเพศที่มองไม่เห็น

“ความหลากหลายทางสังคม” ดูจะกลายเป็นประโยคสนทนาในสถานการณ์ปัจจุบันของสังคม ซึ่งความเป็นเพศ (gender) ก็ได้รับอานิสงส์จากบรรยากาศดังกล่าวด้วยภายใต้วาทกรรม “ความหลากหลายทางเพศ” ที่ดูราวกับว่าสังคมได้เดินทางมาสู่ยุคแห่งความหลากหลายที่ก่อนหน้านี้ไม่เคยมี ทั้งๆ ที่ผ่านมาก็เห็นคนหลากหลายความเป็นเพศเดินสวนทางและใช้ชีวิตอยู่ในฐานะสมาชิกร่วมสังคมกับเรามาช้านานแล้ว เพียงแต่บรรยากาศทางสังคมขณะนี้ถูกตีความให้ดูเหมือนจะ “เปิดกว้าง” มากขึ้นกับความหลากหลายเหล่านั้น และผู้คนแห่งความหลากหลายเหล่านั้นก็ดูเหมือนจะ “มีที่ทาง” แห่งอิสรภาพทางความคิดและการกระทำเพิ่มมากขึ้น อย่างน้อยก็ในระดับของ “ความรู้สึก”

แต่ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ได้นำไปสู่คำถามว่า ภายใต้บรรยากาศที่ดูเหมือนจะคลี่คลายลงในเรื่องความหลากหลายของความเป็นเพศนั้นมันเป็นไปภายใต้การยับยั้งทางความคิดที่ไปพ้นจากฐานคิดแบบ essentialism and naturalism หรือว่ามันมาจากฐานความคิดดังกล่าวที่ไม่ได้ขยับขยายอะไรมากไปกว่าการ “เปิดพื้นที่” ให้มากขึ้น (ยังไม่นับรวมคำถามว่า “ทำไมบางคนจึงต้องเป็นฝ่าย

“เปิดพื้นที่” อยู่ตลอดเวลา รวากับว่าพื้นที่นั้นเป็นของใครอีกบางคนหรือบางความ เป็นเพศไปโดยปริยายและชอบธรรม”)

สองสถานการณ์นี้ต่างกันระหว่างการขยับภายใต้ฐานคิดที่เปลี่ยนไปกับการ ขยับภายใต้ฐานคิดเดิม เพราะในมุมหนึ่ง ความเชื่อในเรื่องการ “เปิดพื้นที่” ให้มาก ขึ้น โดยไม่ได้ตั้งคำถามต่อฐานคิดที่ใช้ในการเปิดพื้นที่ มันก็อาจจะเป็นการสงวน และส่งต่อพื้นที่ของอำนาจและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบเดิมเอาไว้ โดยที่ ตัวปัจเจกเองนั้น ไม่รู้สึกถึง “ความไม่เปลี่ยนแปลง” ในระดับที่มีนัยยะสำคัญกับ การจัดการความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะต่างกันจากฐานความเป็นเพศ หมายความว่า ฐานคิดที่ใช้ทำการเคลื่อนไหวเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมระหว่างเพศนั้น ยังไม่ เคยได้รับการตรวจสอบอย่างจริงจังว่า “เคลื่อนไหว” แล้ว “ไหว” หรือไม่!

ตัวอย่างเช่น การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านแผนการกำจัดเกย์ของสหรัฐ อาหรับเอมิเรตส์ โดยกลุ่มบางกอกเรนโบว์ ซึ่งเป็นองค์กรชายรักชายที่รณรงค์เรื่อง เอดส์และเพศศึกษา โดยอ้างอิงถึงการไม่ไขความผิดปกติทางจิตใจ แต่เป็นยีนที่ถูก สร้างมาให้เป็นอย่างนี้ตั้งแต่เกิด แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญในประเทศควรให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ข้าราชการและคนในประเทศ เพื่อจะได้แก้ไขความเข้าใจผิดและ เลิกลงโทษ หรือมองคนรักเพศเดียวกันว่า เป็นคนที่มีความผิดปกติทางจิตใจ และ อาจจะเป็นการลิดรอนสิทธิของคนในประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (<http://talk.sanook.com>)

บทความที่ดีพิมพ์ใน Journal of Lesbian and Gay Studies เมื่อปี 1995 ได้อ้างถึง “การมีมาก่อน” ของเลสเบี้ยนและกลุ่มคนรักเพศเดียวกันเมื่อเปรียบ เทียบกับหมวดหมู่การจัดความเป็นเพศเพียงแค่ชายและหญิง (two-sex model) เพียงแต่ว่ามันติดปัญหาในการอธิบายอันเนื่องจากการยังมาไม่ถึงของระบอบ ความรู้แบบสมัยใหม่ (the rise of modern regimes of knowledge) ซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดในการกักขังความหมายของ Clitoris ให้แคบลงกว่าในความเป็นจริง

(Traub, อ้างแล้ว)

ทั้งสองเหตุการณ์แสดงให้เห็นถึงการต่อรองความเป็นเพศภายใต้การคงไว้ซึ่ง
 ฐานคิดแบบ essentialism and naturalism ผ่านการอ้างถึง “การติดตัวมาตั้งแต่
 เกิด” หรือ biological given ในฐานะที่เป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นฐาน
 คิดชุดเดียวกันกับที่สร้างปัญหาชีวิตให้กับกลุ่มนักเคลื่อนไหวเหล่านี้ และก็อาจ
 จะเป็นชุดเดียวกันที่หล่อหลอมสภาวะความเป็นปัจเจกให้กับพวกเขาได้ลุกขึ้นมา
 เคลื่อนไหวทางสังคม ภายใต้ความรู้สึกว่ามี “ระบอบความรู้แบบสมัยใหม่” เกิด
 ขึ้นมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม เมื่อย้อนมาดูกลุ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่คาบเกี่ยวกับ
 ความเป็นศาสตร์ทางวิชาการอย่างเช่น สตรีนิยม ซึ่งมีเป้าหมายทางการเมือง
 อย่างหนึ่งก็คือการพยายามจะรื้อถอนมายาคติที่สร้างความเหลื่อมล้ำให้กับความ
 เป็นเพศ (gender) และความปรารถนาทางเพศ (sexuality) ของผู้หญิง ที่แม้ใน
 กลุ่มนักสตรีนิยมด้วยกันเองก็มีการรื้อถอนมายาคติหรือวิพากษ์ซึ่งกันและกัน ไม่
 ว่าจะเป็นสตรีนิยมตะวันตกกับสตรีนิยมโลกที่สาม (พริศรา, 2547) หรือสตรีนิยม
 สายหลังสมัยใหม่กับสายอื่นๆ เป็นต้น

แม้จะมีความพยายามของสตรีนิยมที่จะก้าวข้ามความเข้าใจจากเพศ ในแบบ
 biological given ไปสู่ความเป็นเพศ ในฐานะของสิ่งสร้างทางสังคม หรือการ
 พยายามจะวิพากษ์ถึงจุดอ่อนของแนวคิดซึ่งกันและกัน แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า
 จะไม่มีฐานคิดแบบ essentialism and naturalism จากการอ้างอิงผ่านความคิด
 แบบ biological given คงอยู่ในฐานคิดทางการเมืองของสตรีนิยม (Nicholson,
 อ้างแล้ว) และก็ไม่ได้หมายความว่า การวิพากษ์ซึ่งกันและกันจะหมายรวมถึงความ
 แตกต่างของฐานคิดระหว่างผู้วิพากษ์และผู้ถูกวิพากษ์¹⁹

ด้วยเหตุนี้ การท้าทายให้กลับมามองมายาคติอีกชุดหนึ่งที่เรามักจะข้ามกัน
 ไป²⁰ นั่นก็คือ มายาคติเกี่ยวกับสภาวะความเป็นปัจเจกหรือฐานคิดที่ประกอบสร้าง

ความเป็นตัวตนในฐานะผู้กระทำการ (agency) ของนักคิด นักเคลื่อนไหวทางสังคมหรือของปัจเจกชนเกี่ยวกับความเข้าใจความเป็นเพศของคนเรา เช่น การที่นักสตรีนิยมทั้งหลายมุ่งมั่นจะทลายมายาคติที่กระทำการซึ่งหน้าอยู่ภายนอกตัวเอง ซึ่งในบางครั้งอาจจะมีได้ระแวงถึงมายาคติที่กระทำการอยู่ภายในตัวเอง ดังนั้น การค้นพบมายาคติของสตรีนิยมตะวันตกโดยสตรีนิยมโลกที่สาม²¹ ก็ถือเป็นการส่งสัญญาณที่ดีถึงกลุ่มสตรีนิยมและกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ว่าเราเองก็คงมีมายาคตินั้นอยู่เช่นกัน เพียงแต่ว่ามันอาจจะเป็นการเมืองที่ถูกกลบลงไปด้วยภาษาบางอย่างเพื่อสร้างมายาคติ (depoliticized speech) ดังที่สตรีนิยมโลกที่สามอธิบายถึงมายาคติในนิยามของ โรลิงค์ บาร์ธไว้ (ฟรีสรา, อ้างแล้ว)

ความแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานคิดกับการเปลี่ยนแปลงในระดับปรากฏการณ์นั้น อยู่ตรงที่การคงอยู่ของกติกา (rule) ซึ่งเป็นตัวกำหนดวิธีการกระทำ (mode of action) ที่ถูกผลิตออกมาจากฐานคิดชุดใดชุดหนึ่ง ตราบเท่าที่ฐานคิดยังไม่เปลี่ยน ก็ย่อมส่งผลถึงการคงอยู่ของกติกาเดิม ซึ่งสัมพันธ์กับวิธีการกระทำของปัจเจก และอาจจะทำให้ปัจเจกในที่นี้เป็นแค่เพียง “ปัจเจกประเภทหนึ่ง” (one’s type of individualization) ซึ่งมีได้หมายถึงสถานะความเป็นปัจเจกโดยสากล ที่สามารถจินตนาการร่วมกันได้ถึงภาวะของการเป็นผู้กระทำการ (agency) เสมอไปเมื่อเราอ้างถึงความเป็นปัจเจกของเรา ด้วยเหตุผลว่า “สถานะความเป็นปัจเจกประเภทหนึ่ง” ก็อาจจะเป็นผลผลิตจากวิธีการทำให้เป็นวัตถุของการผลิตสร้างปัจเจก (mode of objectivizing of the productive subject) ซึ่งเกิดมาจากการสร้างวิธีการอธิบายแบบหนึ่งที่พยายามยกตัวเองให้อยู่ในสถานะของการเป็นศาสตร์ (mode of inquiry which try to give them-selves the status of sciences) ซึ่งเป็นการก่อรูปของความเป็นเหตุเป็นผลประเภทหนึ่ง (Foucault, 1982 อ้างใน Nash, 2000: 8-26) และมีอิทธิพลในการหล่อหลอมความเป็นตัวตนของเรา

ในที่นี้ สภาวะความเป็นปัจเจก (subjectivity) เปรียบเสมือนกับการสิ้นสุดการเดินทาง ที่สร้างความพึงพอใจกับสภาวะการมีตัวตนของเราในฐานะผู้กระทำการ (agency) และปฏิเสธสภาวะไร้มันซึ่งเกี่ยวพันไปถึงการไร้อำนาจ โดยละเลยการตั้งคำถามต่อสภาวะความเป็นปัจเจกของเราว่าเป็นผลผลิตจากวิถีการผลิตแบบไหน? ภายใต้ศาสตร์ที่อ้างความเป็นเหตุเป็นผลชุดใด? ที่มากำกับประเภทความเป็นปัจเจกของเรา และเราปฏิสัมพันธ์อย่างไร? กับตัวตนของเราภายใต้ความเป็นเหตุเป็นผลชุดนั้น ซึ่งมันมีผลต่อรูปแบบและศักยภาพของเราในการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งแสดงออกผ่านการตั้งคำถามต่อประเด็นทางสังคม ว่าเราเพียงแค่มองเกี่ยวกับกติกาบางอย่างหรือเราถกเถียงไปถึงฐานคิดที่อยู่เบื้องหลังกติกาเหล่านั้น²²

การที่ฐานคิดเกี่ยวกับความเป็นเพศ (gender) ยังไม่เคยถูกท้าทายอย่างจริงจังนี้เอง เวลาที่เราพูดถึงความหลากหลายของความเป็นเพศ มันจึงเป็น “ความหลากหลายที่ตายตัว” ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวอ้างถึงความหลากหลายของความเป็นผู้หญิงผ่านความหลากหลายของอวัยวะเพศ (sex organs) ที่ไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว เช่นเพศชาย ใน This Sex Which is Not One ของ Irigaray (1996) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นนักสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่และสายจิตวิเคราะห์แนวลาดัง (วาร์นีย์, อ้างแล้ว) หรือการที่เรายอมรับการมีกะเทย เกย์ เลสเบียน ของผู้คนในสังคม แต่ถ้ากลุ่มความเป็นเพศเหล่านี้ มีการขยับขยายหรือเลื่อนไหลความเป็นเพศอีกครั้ง เช่นจากผู้ชายไปเป็นกะเทย และจากกะเทยกลับไปเป็นผู้ชายอีกครั้ง หรือจากเมียและแม่ไปสู่การเป็นสามีของผู้หญิงอีกคนหนึ่ง และอาจจะมีการกลับมาเป็นเมียและแม่อีกครั้งหนึ่ง ปรากฏการณ์แบบนี้สังคมแห่งความหลากหลายและนักหลากหลายนิยมในสังคมทั้งหลายอาจจะรับไม่ได้ ด้วยเหตุผลว่าเวลาที่เธออธิบายการเลื่อนไหลความเป็นเพศของคนเรา เธออธิบายมันด้วยฐานคิดที่เชื่อในสาระแก่นสารซึ่งเป็นไปโดยธรรมชาติของความเป็นเพศ ไม่ว่าจะเป็นเพศอะไรก็ตาม ทำให้เรายอมรับในสาระของการเกิดและเติบโตมาเป็นเพศใดก็ต้องเป็นเพศนั้น การเปลี่ยนความเป็น

เพศหนึ่งครั้งยังพอรับได้ แต่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมารับไม่ได้ เพราะมันไม่สอดคล้องกับฐานคิดที่มีอยู่ และมันสะท้อนกับอำนาจในการอธิบายที่ว่าด้วยความเป็นธรรมชาติด้วยเช่นเดียวกัน

ท่าทีของคำอธิบายดังกล่าวเป็นตัวอย่างถึงการคงอยู่ของฐานคิดแบบ essentialism and naturalism ในหัวของเราเกี่ยวกับเรื่องความเป็นเพศ (gender) ซึ่งสุดท้ายมันก็เป็นเรื่องของความตายตัว เราไปตายตัวกับความเป็นเพศ (gender) และทุกอย่างที่เกี่ยวกับความเป็นเพศ แม้แต่สถานการณ์ที่แวดล้อมเรื่องนี้ เราก็ยังไปคิดถึงมันแบบตายตัว ทั้งๆ ที่สถานการณ์เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างบริบทของพื้นที่และเวลาซึ่งไม่หยุดนิ่ง เราก็ยังไปหยุดนิ่งว่า เดิบโตมาในสิ่งแวดล้อมแบบนี้ก็ทำให้เป็นแบบนี้ สิ่งเหล่านี้เลยทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ (gender) ของคนเราไม่เคยขยับขยายอะไรได้อย่างที่บรรยายภาคมันทำให้เรารู้สึกอย่างนั้น ซึ่งตรงนี้สำคัญเพราะมันเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่ได้ตรงไปตรงมากับเราด้วยการทำให้เรากลายเป็นวัตถุในความรู้สึกแบบปัจเจก (objectivizing subjectivity) (Foucault, อ้างแล้ว)²³

การที่เราไม่รู้ตัวว่าคุณค่าที่เรายึดถืออยู่กับคุณค่าที่เราต้องการจะไปให้พ้นนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน²⁴ มันได้นำไปสู่ความรู้สึกไว้วางใจกับวิธีคิดของตัวเอง ว่าจะเราได้อบรมด้านกระทำการทุกอย่างสมบูรณ์ดีแล้ว เราได้วิพากษ์วิจารณ์ ได้เคลื่อนไหวได้ต่อรองแล้ว โดยไม่ได้สังเกตว่ากำลังถูกกระทำจากภาวะความเป็นเหตุเป็นผล (rationality) บางอย่างที่มาสร้างกรอบยอมรับมาให้กับวิธีคิดเกี่ยวกับความเป็นเพศของเรา ซึ่งเป็นวิธีคิดที่อยู่กับเรามาตั้งแต่กระบวนการสร้างความเป็นตัวตนให้กับเรา²⁵

อย่างไรก็ตาม การอธิบายแบบนี้เป้าหมายไม่ได้อยู่ที่การลดทอนความน่าเชื่อถือของสภาวะความเป็นปัจเจกในฐานะผู้กระทำการ เพราะนั่นจะเป็นความ

คาดหวังที่ให้ผลตอบแทนน้อยเกินไป แต่จุดประสงค์หลัก คือ การท้าทายให้ “ปัจเจก” ตรวจสอบและแสดงศักยภาพของความเป็นผู้กระทำการ (agency) ออกมาอย่างเต็มที่ ภายใต้การถูกท้าทายดังกล่าว ด้วยการหันมาวิพากษ์วิจารณ์ ระแวงระวังกับฐานคิดในการเคลื่อนไหวทางสังคมของตนเอง ไม่ใช่เพียงการกล่าวอ้างว่ามีมุมมองแบบวิพากษ์ (critical view) แต่กลับไม่มีการรับรู้ตนเองในมุมมองที่วิพากษ์ (self-understandings in an uncritical way) (Foucault, อ้างแล้ว) ซึ่งทำให้ผู้เขียนจำเป็นต้องระแวงสงสัยการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องเพศจาก “ปัจเจกประเภทดังกล่าว” ที่อ้างถึงตนเองในฐานะที่เป็นผู้กระทำการ (agency) และอาจต้องมีการจัดวางความคาดหวังใหม่จากการเคลื่อนไหวโดยกลุ่มปัจเจกประเภทดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ความหลากหลายและเลือนไหลของความเป็นเพศ: ภาพเคลื่อนไหวภายใต้ความเข้าใจที่หยุดนิ่ง

เพื่อที่จะตอบคำถามว่าเราจะสามารถเข้าใจความเป็นเพศจากฐานคิดอื่นใดได้อีกบ้าง? หลังจากที่เรารู้ถึงข้อจำกัดของการผูกขาดทางความคิดที่ซ่อนตัวเองอยู่เบื้องหลังคำอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ และชี้ให้เห็นถึงที่มาที่ไปของข้อจำกัดดังกล่าวข้อหนึ่ง ซึ่งได้แก่ มายาคติที่มีต่อการรับรู้สถานะความเป็นปัจเจกของคนเราซึ่งมีผลกระทบต่อกิจกรรมในการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ว่าเรื่องใดๆ ก็ตาม

ดังนั้น ภายใต้มายาคติดังกล่าวที่แนบเนียนกระทำการเหนือการรับรู้ของเรา (ซึ่งผู้เขียนก็คงจะอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย) การจะตอบคำถามข้างต้นในรูปแบบของ “คำตอบสำเร็จรูป” คงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก และอาจจะเป็นการนำพาให้เราเข้าไปอยู่ในภาวะเสี่ยงของ “การนำเข้าอย่างไม่วิพากษ์และการบอกปิดอย่างไม่

พิจารณา”²⁶ ในฐานะที่อาจจะละเลยความเป็นไปได้ของความเข้าใจอื่นๆ ภายใต้อำนาจตอบที่สำเร็จรูปแล้ว

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเลือกที่จะนำเสนอถึงฐานคิดอื่นๆ ในการทำความเข้าใจความเป็นเพศ โดยมองผ่านความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างฐานคิด อำนาจและการกลายเป็นความจริง เพราะไม่ใช่เพียงแค่การปรากฏตัวของฐานคิดอื่นอย่างโดดๆ เท่านั้น ที่จะนำพาเราไปสู่ความเข้าใจใหม่ได้ หากแต่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างฐานคิดหนึ่งกับอีกฐานคิดหนึ่ง ก็มีส่วนอย่างสำคัญกับความเข้าใจใหม่ด้วยเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจใหม่นี้ ก็ทำให้ “ความใหม่” ที่ไม่เคยมีมาก่อนในทางตรงกันข้าม ฐานคิดที่กำลังเสนอต่อไปนี้ก็เป็นสิ่งที่เคยถูกนำเสนอและถูกชี้ชวนให้คิดจากนักคิดหลายคนในกรรมและวาระที่ต่างกันไป รวมไปถึงภาพปรากฏของสถานการณ์ความเป็นเพศที่ไม่สอดคล้องกับคำอธิบายในหลายๆ ครั้ง ก็เป็นอีกหนึ่งความเข้าใจที่พยายามแทรกตัวเองออกมาท่ามกลางการผูกขาดการอธิบายความเป็นเพศของคนเรา

ผู้เขียนเลือกที่จะตอบคำถามข้างต้นผ่านการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศว่าสัมพันธ์กันอยู่อย่างไร ซึ่งหวังว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นฐานคิดอื่นๆ ที่ปรากฏตัวออกมาท่ามกลางปฏิสัมพันธ์นั้น และในขณะเดียวกันก็จะเป็นการคลี่คลายให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างฐานคิดเดิมในการสร้างคำอธิบายกับปรากฏการณ์ความเป็นเพศที่คนเราต้องเผชิญหน้าอยู่ เพียงแต่การดำรงอยู่ของฐานคิดเดิมต่อไปได้ เพราะมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจบางอย่างค้ำจุนอยู่ โดยจะเป็นการตอบผ่านงานศึกษาของผู้เขียน

ความเป็นเพศกับกระบวนการต่อรองความเป็นจริง

อย่างที่กล่าวไว้อยู่ตลอดเวลาว่าผู้หญิงไม่ได้เป็นที่รวบรวมความเหมือนของความเป็นเพศ (gender) ของคนเรา นอกเหนือไปจากการเป็นที่รวบรวมคนเพศเดียวกัน (sex) ให้มาอยู่รวมกันเท่านั้น ตรรกะเท่าที่เรายังมีความหลากหลายของเงื่อนไขและสถานการณ์ให้ผู้คนต้องต่อรองความสัมพันธ์ทั้งระหว่างสถาน-การณ์ และระหว่างผู้คนด้วยกันเอง ยุทธวิธีทุกอย่างที่จะนำไปสู่การจัดวางความสัมพันธ์ในเชิงได้เปรียบจึงถูกผู้คนในผู้หญิงหยิบใช้อยู่ตลอดเวลา รวมถึงความเป็นเพศด้วยเช่นเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในอาณาบริเวณแห่งนี้ นอกจากจะช่วยสะท้อนภาพการจัดลำดับช่วงชั้นความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่นๆ ทางสังคมแล้ว ยังเป็นการบอกกล่าวเราอย่างตรงไปตรงมา เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงของทั้งความเป็นเพศและความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ ว่าถูกกำหนดควบคุมโดยความสัมพันธ์เชิงอำนาจชุดใด และคนกลุ่มไหนได้ประโยชน์จากการใช้และการดำรงคงอยู่ของฐานคิดดังกล่าว และในมุมนกลับ ความเข้าใจที่เราได้นี้ มันก็คือการคลี่คลายให้เห็นถึงการคงอยู่ของฐานคิดเกี่ยวกับความเป็นเพศในรูปแบบอื่นๆ หากแต่ถูกกดทับไว้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจบางอย่างอันเนื่องมาจากการผูกขาดทางความคิดในการอธิบาย “ความจริง”

“แมน” และ “ความเป็นแมน” ที่พบในผู้หญิงแห่งนี้ ได้ช่วยสะท้อนภาพสถานการณ์ความเป็นเพศกระแสรอง (sexual minority) ของสังคมออกมาท่ามกลางพื้นที่ซึ่งกำหนดให้มีแต่ “ผู้หญิง” และ “ความเป็นผู้หญิง” การปรากฏตัวของความเป็นเพศอื่นๆ ในพื้นที่ดังกล่าว จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะถูกจัดลำดับช่วงชั้นเนื่องเพราะในพื้นที่แห่งนี้ “ผู้หญิง” และ “ความเป็นผู้หญิง” ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของ “ความถูกต้อง” “แท้จริง” “โดยกำเนิด” และถูกกำกับไว้อีกชั้นหนึ่งด้วยศาสตร์

ทางวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วย “ความปกติ” ซึ่งเป็นความศักดิ์สิทธิ์ทางความคิดของสังคมทั่วไปที่ผลิตสร้าง สังคมและถ่ายทอด “ความเชื่อ” นี้มาจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งเหล่านี้สื่อแสดงว่า “คุณ” ไม่ได้เป็นพื้นที่พิเศษที่แยกตัวเองออกมาจากสังคมทั่วไป ในทางตรงกันข้าม “คุณ” กลับเป็นเวทีจำลองหรือพื้นที่ย่อยส่วนที่ช่วยในการชุมนุมภาพการทำงานของสังคมทั่วไปให้เราได้เห็นชัดเจนขึ้น

จากคำอธิบายถึง “ความเป็นผู้หญิง” ดังกล่าว ได้เป็นช่องทางของ “ความเป็นทอม” ที่จะหยิบยกคำอธิบายดังกล่าวมาใช้กับตนเอง โดยกล่าวอ้างถึง “ความถูกต้อง” “แท้จริง” “โดยกำเนิด” ของ “ความเป็นทอม” เฉกเช่นเดียวกับ “ความเป็นผู้หญิง” โดยมีเส้นแบ่งมาจากเรื่องพื้นที่ คือ นอกคุกกับในคุก และระยะเวลาในการครองความเป็นเพศนั้นๆ เช่น เป็นมาตั้งแต่เกิดหรือเป็นมาตั้งแต่เด็ก รวมไปถึงการกล่าวอ้างถึงความปรารถนาทางเพศว่าด้วยการไม่สามารถมีเป้าหมายทางเพศเป็นอื่นใดได้นอกจากผู้หญิง เหล่านี้จึงนำมาสู่การยืนยันได้ว่าตนเองเป็น “ทอมแท้”

วิธีคิดที่ว่าด้วย “แท้” “ไม่แท้” เป็นสิ่งที่สังคมทั่วไปใช้จัดการกับความเป็นเพศอื่นๆ ซึ่ง “ความเป็นทอม” เองก็อยู่ในข่ายที่ “เคยถูก” และ “ต้องถูก” จัดการด้วยเช่นเดียวกัน แต่เมื่อมาอยู่ในพื้นที่คุกหญิงแห่งนี้ “ความเป็นทอม” กลับพลิกสถานการณ์มาเป็น “ผู้จัดการ” ได้ด้วยการหยิบเอาค่านิยมและความคาดหวังของสังคมที่ว่าด้วย “ความจริงแท้” และการมีเป้าหมายทางเพศ (sexual object) ที่แน่นอน มาเป็นยุทธวิธีของตนเองด้วยเช่นกัน ซึ่งยุทธวิธีดังกล่าวใช้ได้ผลดี ก็เนื่องมาจากความเฉพาะตัวของพื้นที่ซึ่งกำหนดความเป็นเพศของคนเราไว้ที่ “ผู้หญิง” และ “ความเป็นผู้หญิง” ดังนั้น เมื่อมีอะไรที่สามารถกล่าวอ้างอิงถึง “ความจริงแท้” และ “แน่นอน” เหมือนๆ กับ “ความเป็นผู้หญิง” ได้ ความเป็นเพศนั้นๆ จึงมีที่ทางขึ้นมาในพื้นที่ดังกล่าว ประกอบกับการไม่มีตัวเปรียบเทียบอื่นใดมาเปรียบเทียบกับได้ ซึ่งต่างจากพื้นที่นอกคุกที่ยังมี “ผู้ชาย” และ “ความเป็น

ผู้ชาย” มาเป็นตัวเปรียบเทียบและยึดครองนิยามความหมายแห่ง “ความจริงแท้” และ “แน่นอน” เอาไว้ในฐานะคู่ตรงข้าม²⁷ กับ “ผู้หญิง” และ “ความเป็นผู้หญิง”

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์เช่นนี้ในคฤหาสน์ได้นำไปสู่ “ผู้ถูกจัดการ” รายใหม่ขึ้นมา “แมน” และ “ความเป็นแมน” ในฐานะของ “ความไม่แท้” ในความเป็นเพศ “ความไม่แน่นอน” ในตัวเป้าหมายทางเพศที่จะสัมพันธ์กับใครกันแน่ ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งความไม่แน่นอนดังกล่าวได้ส่งผลถึงจุดมุ่งหมายทางเซ็กส์ (sexual aim) ว่าคืออะไร ซึ่งจุดมุ่งหมายทางเซ็กส์ในทางสังคมได้ถูกติดไว้กับค่านิยมบางประการ นั่นคือ การมีเพศสัมพันธ์ภายใต้เป้าประสงค์ของการมีครอบครัว ซึ่งการจะบรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าวได้จึงจำเป็นต้องเป็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย (heterosexual) และวิธีคิดที่ว่าด้วยความจำเป็นดังกล่าวนี้เองที่เป็นที่มาที่ไปของการกำหนดความแน่นอนให้กับเป้าหมายทางเพศของคนเรา

ดังนั้น การไม่มีเป้าหมายทางเพศที่แน่นอนของความเป็นเพศใดๆ ก็ตาม จึงเสี่ยงไม่ได้ที่จะกระทบกับความเชื่อของสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจครอบคลุมในทุกพื้นที่ทางความคิดว่าด้วยความเป็นเพศและความปรารถนาทางเพศของสังคมที่มาจากฐานคิดที่อ้างความเป็นแก่นสารสาระของความคิดอย่างเป็นธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใด “ความเป็นทอม” จึงสถาปนาความชอบธรรมให้กับความเป็นเพศของตนเองขึ้นมาได้ในพื้นที่คฤหาสน์แห่งนี้ เหตุผลก็เพราะพื้นที่แห่งนี้เอื้อโอกาสบางอย่างหรือมีเงื่อนไขบางอย่างที่ทำให้ “ความเป็นทอม” มีโอกาสในการเข้าถึงปริณทลแห่งนิยามความหมายเกี่ยวกับความเป็นเพศและความปรารถนาทางเพศของคนเราตามการกำหนดนิยามของสังคม ในขณะที่พื้นที่ของสังคมภายนอกไม่เอื้อต่อการเข้าถึงปริณทลแห่งอำนาจดังกล่าว ความเป็นทอมและความเป็นเพศอื่นๆ ในสังคม จึงตกอยู่ในภาวะของการเป็นเพศกระแส

รอง (sexual minority)

ด้วยตรรกะคิดเดียวกันนี้ ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่คู่หญิง “ผู้หญิง” กับ “ความเป็นผู้หญิง” และ “ทอม” กับ “ความเป็นทอม” จึงสามารถ “สร้าง” ให้ความเป็นเพศของกลุ่มตนกลายเป็น “ความจริงแท้” ของสังคมไป ในขณะที่ “แมน” กับ “ความเป็นแมน” และความเป็นเพศอื่นๆ ในพื้นที่ดังกล่าวก็ได้ถูกสถาปนาให้กลายเป็น “ของปลอม” หรือเป็นเพศกระแสรองของพื้นที่แห่งนั้นไป เพียงเพราะเข้าไม่ถึงปริมาณแห่งอำนาจในการนิยามความหมายความเป็นเพศตามกระแสหลัก

ปรากฏการณ์เหล่านี้ ไม่ใช่เพียงแค่สะท้อนให้เห็นถึงการแย่งชิงอำนาจในการนิยามความเป็นเพศให้กับกลุ่มตนเอง แต่ในขณะเดียวกันการสะท้อนที่สำคัญกว่านั้น ก็คือ การสะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีอยู่จริงของ “ความเป็นเพศที่แท้จริง” หากแต่ “ความเป็นเพศที่แท้จริง” เป็นเรื่องที่ยังแอบอยู่กับการผูกขาดและการเข้าถึงนิยามความหมายบางอย่างที่สังคมสร้างขึ้นมา และใส่คุณค่าลงไปในความหมายนั้นๆ ซึ่งไม่ใช่ทุกความเป็นเพศจะเข้าถึงนิยามความหมายดังกล่าวได้ เพราะนี่เป็นเรื่องของการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมผ่านความเป็นเพศของคนเรา ในหลายครั้งจึงพบภาพการสร้างนิยามความหมายใหม่ให้กับความเป็นเพศของตนเอง ด้วยการปฏิเสธความหมายที่สังคมมีให้ เช่น ความเป็นเลสเบี้ยน ซึ่งก็พบว่าวิธีคิดดังกล่าวได้นำไปสู่ความเป็นเพศกระแสรองของกลุ่มเลสเบี้ยนในทุกพื้นที่ทางสังคม เปรียบเทียบในคู่กับนอกคู่ สถานการณ์ทางการเมืองว่าด้วยความเป็นเพศของกลุ่มนี้ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังที่ Cheryl (1996) ได้พูดถึงเรื่องเหล่านี้ผ่านบทความ Lesbianism: An Act of Resistance ไว้ว่า lesbian - feminism ไม่ใช่เพียงต้องการต่อต้านพื้นที่ของปิตาธิปไตยเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงต่อต้านพื้นที่อื่นๆ ของวัฒนธรรมที่จะอยู่เหนือกว่าผู้หญิง และพยายามจะให้ผู้หญิงไม่มีตัวตนและไม่มีอำนาจ ดังนั้น lesbian - feminism จึงต้องการมาเปลี่ยนระบบที่กดขี่ผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม ความพยายามของกลุ่ม “ความเป็นแมน” ในการที่จะช่วง

ขิงนิยามความหมายความเป็นเพศในพื้นที่คุกหญิง ก็ไม่ได้ลงเอยเช่นเดียวกับ “ความเป็นทอม” ภายใต้อำนาจที่เดียวกัน ซึ่งก็อธิบายได้ว่า แม้ว่าอำนาจจะเป็นสิ่งที่ ลอยตลပ်ฟุ้งให้ไขว่คว้ากันในแต่ละพื้นที่ แต่โอกาสในการเข้าถึงอำนาจของแต่ละพื้นที่ ก็แตกต่างกันไป ซึ่งโอกาสในการเข้าถึงสิ่งต่างๆ เองก็เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ เชิงอำนาจด้วยเช่นกัน (Foucault, 1990) ด้วยเหตุนี้เอง “ความเป็นทอม” จึงกลายเป็นทั้ง “ของแท้” และ “ของปลอม” ภายใต้อำนาจที่เดียวกัน เพียงแค่การเปลี่ยนพื้นที่ และเงื่อนไขทางสังคมบางอย่าง และ “ความเป็นแมน” ไม่สามารถเข้าถึง “ความแท้” ภายใต้อำนาจบริเวณคุกหญิงได้ ซึ่งก็ด้วยเหตุผลในเรื่องทุนส่วนตัวบางประการ เช่น การที่เคยมีสามีมาก่อนที่จะย้ายเข้ามาในคุกหญิงและนำพาตนเองไปสู่การเป็น สามีของผู้หญิงในคุก เหตุการณ์เช่นนี้สั่นคลอน “ความเชื่อ” ของสังคมว่าด้วยเรื่อง ความปรารถนาทางเพศ (sexuality) เป้าหมายทางเพศ (sexual object) และจุดมุ่ง หมายทางเซ็กส์ (sexual aim) ที่ต้องการให้เป็นไปเพียงแค่บรรยากาศของรักต่าง เพศ (heterosexual) เพื่อการสร้างครอบครัวเท่านั้น ซึ่งในที่นี้ “แมน” ไม่สามารถ สลัดตัวเองให้หลุดจากภาพของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน (homosexual) ได้ดี เท่ากับ “ความเป็นทอม” ที่สามารถนำเสนอถึง “ความเป็นคนต่างเพศกัน” ของ กลุ่มความเป็นเพศตนเองกับ “ความเป็นผู้หญิง” ในคุกหญิงได้ เนื่องเพราะการกล่าว่าอ้างถึง “ความเป็นทอมตั้งแต่เกิด” และการ “ไม่เคย” และ “ไม่มีวันจะเคย” อยู่ในสถานภาพความเป็นเมียของใคร รวมไปถึงเหตุผลทางการเมืองบางประการ ที่จำเป็นต้องมี “ความเป็นแมน” ไว้เพื่อรองรับ “ความแท้” ให้กับ “ความเป็นทอม” เช่นเดียวกับที่ “ความเป็นผู้ชาย” ก็ถูกรองรับด้วย “ความเป็นทอม” และ “ความเป็นผู้หญิง” และ/ หรือความเป็นเพศอื่นๆ อีกมากมาย สิ่งเหล่านี้ นำพามาสู่ผลลัพธ์ที่ต่างกันระหว่าง “ความเป็นแมน” กับ “ความเป็นทอม” ภาย ใต้อำนาจที่เดียวกัน และทำให้เห็นถึงความจำเป็นของการต้องมีอยู่ของความเป็นเพ ศอื่นๆ ท่ามกลางการพยายามของสังคมในการจัดระเบียบความเป็นเพศให้กับคนเรา

การปูพื้นความเข้าใจข้างต้นที่น่าเสนอมาก็เพียงเพื่อต้องการให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่าง “ความเป็นไป” ของความเป็นเพศกับความเป็นเพศที่ “ถูกทำให้เป็นไป” ตามความคาดหวังของสังคมผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่างๆ ที่นำมาสู่การจัดลำดับความเป็นเพศต่างๆ และส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศอันนำไปสู่การกลายเป็นเพศกระแสรองของบางความเป็นเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณค่าความเป็นคนของคนกลุ่มนั้น พร้อมไปกับการเป็นเพศกระแสรองได้พ่วงติดตำแหน่งแห่งที่ในฐานะ “ปัญหาสังคม” เข้าไปด้วย ซึ่งผู้เขียนได้ตั้งคำถามไว้ตลอดเวลาของการทำงานศึกษาชิ้นนี้ว่า “ปัญหา” ที่ถูกสร้างขึ้นมาเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากความเป็นเพศนั้นๆ หรือเป็นปัญหาอันเนื่องมาจากวิธีคิดที่พยายามจะไป “สร้าง” ให้ความเป็นเพศนั้นๆ กลายเป็นปัญหากันแน่ เพราะถึงอย่างไรก็ต้องยอมรับว่าความชอบธรรมของความเป็นผู้ชายและความเป็นผู้หญิงในฐานะของ “ของแท้” จะ “สลายหรืออย่างขาดลอย” ไม่ได้อย่างที่เป็นอย่างทุกวันนี้ ถ้าไม่มีความเป็นเพศอื่นๆ มาเป็นตัวสนับสนุนเชิงเปรียบเทียบ และทำให้คิดไปไกลได้มากไปกว่านั้นถึงการควบคุมความเป็นเพศที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ว่าอาจจะไม่ได้เป็นไปเพื่อการควบคุมอย่างแท้จริงมากไปกว่าการมีมาตรการควบคุมเหล่านั้นไว้เพื่อการดำรงคงอยู่ของลำดับช่วงชั้นที่ต่างกันของผู้คนในแต่ละกลุ่มความเป็นเพศก็อาจจะเป็นไปได้ ดังนั้น เป้าหมายจึงไม่ได้อยู่ที่การทำให้ความเป็นเพศอื่นๆ หดไปด้วยการรณรงค์ให้ทุกคนดำรงคงอยู่ “ในร่องในรอย” ของความเป็นเพศ หากแต่เป้าหมายอาจจะอยู่ที่การดำรงคงอยู่ของความต่างชนชั้นของแต่ละความเป็นเพศ ผ่านการตอกย้ำความ “นอกกริด” ให้กับบางความเป็นเพศอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้จากงานศึกษา ซึ่งพยายามจะนำเสนอให้เห็นฐานคิดในการทำความเข้าใจความเป็นเพศของคนเราในฐานะที่เป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้มีคนพูดถึงมาแล้วมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ยศ (2545) ที่แสดงให้เห็นถึงความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปของความเป็นเพศซึ่งสัมพันธ์อยู่กับการเปลี่ยนแปลง

เงื่อนไขทางสังคมในรูปแบบต่างๆ Week (1995) กับการตั้งคำถามกับการอ้างความจริง (truth claim) เกี่ยวกับความเป็นเพศว่ามันเป็นสิ่งที่ยั่งยืนไปสำหรับความเป็นจริง หรือ Mohanty (1995) ที่อธิบายว่าความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปของปัจเจกแต่ละคน ซึ่งกลายเป็นฐานในการนิยามทางการเมืองและการนิยามตัวตนของปัจเจก ได้นำไปสู่ความเข้าใจความแตกต่างหลากหลายในความเป็นเพศของแต่ละคนที่ต่อให้เป็นเพศเดียวกัน ผ่านประสบการณ์ร่วมกันมา ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะมองและเข้าใจกลุ่มความเป็นเพศนั้นๆ ในฐานะของความเหมือนได้ เพราะแต่ละคนมีการเมืองและวิธีสัมพันธ์กับแต่ละพื้นที่ที่นำมาสู่การกลายเป็นประสบการณ์ของแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ในที่นี้ ความเป็นเพศในมุมมองของ Mohanty จึงสัมพันธ์เชื่อมโยงอยู่กับประสบการณ์ที่แต่ละคนจัดวางความสัมพันธ์มาอย่างมีนัยยะสำคัญ

ดังนั้น ที่ผ่านมาการขาดมุมมองหรือฐานคิดอื่นๆ ในการทำความเข้าใจความเป็นเพศเพื่อนำไปสู่ความแตกต่างหลากหลายของคำอธิบายจึงไม่ใช่ปัญหาและไม่มีวันจะใช่²⁸ แต่สิ่งที่ปัญหาและซ่อนตัวเองอยู่หลังปัญหาอื่นๆ เสมอมาคือ การผูกขาดทางความคิด โดยไม่เปิดโอกาสให้ความคิดอื่นๆ ได้เป็นกลายเป็นข้อเสนอทางเลือกในการพิจารณาของผู้คนในสังคม โดยไม่ได้ใช้ยุทธวิธีในการกันออกจากปริณทลแห่งความจริง แต่ลึกซึ้งกว่าด้วยการใช้วิธีสร้างความชอบธรรมให้กับ “ความจริง” ในฐานะที่เป็น “ปริณทลเดียว” ของเรื่องเล่าทั้งหลายบนโลกใบนี้ของเรา ซึ่งทำให้เราทุกคนไปจับจ้องอยู่กับคำถามในระดับที่ว่า “จริง” หรือ “ไม่จริง” ต่อการเกิดขึ้นของคำอธิบายเท่านั้น โดยละเว้นที่จะตั้งคำถามกับมาตรฐานของ “ความจริง” ซึ่งเป็นการผูกขาดมาจากฐานคิดใดฐานคิดหนึ่งว่า “ทำไมต้องเป็น-ความจริง-อย่างเดียว” และด้วยเงื่อนไขเช่นนี้เอง ที่ทำให้การรับเข้าหรือการกันออกของเรื่องเล่าใดๆ ก็ตาม จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการใช้ฐานคิดเดียวในการกำหนดความจริง (นอกเหนือจากที่เรามักจะพูดกันว่า ความจริงมีหลายชุด

แล้ว ผู้เขียนคิดว่าฐานคิดในการกำกับความจริงก็มีหลายชุดเช่นกัน และมากไปกว่านั้นก็ยังมีความคิดอีกหลายๆ ชุดที่กำกวมครอบของ “ความจริง” ในการอธิบายสังคมมนุษย์ไปแล้ว เพราะภายใต้กรอบของ “ความจริง” เองมันก็จำกัดความเข้าใจของคนเราเหมือนกัน)

unสรุป

เพียงเพื่อจะบอกว่าคนเรามีมุมมองอื่นๆ ในการมองความเป็นเพศอยู่เสมอมา เพียงแต่มุมในการมองเหล่านั้นถูกจำกัดและกดทับไว้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกยึดครองจากการใช้ฐานคิดเดียว เช่น ในปริมนทลความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศก็มีความคิดที่เน้นความเป็นสาระแก่นสารอย่างเป็นธรรมชาติ (essentialization and naturalization) ซ่อนตัวอย่างแนบเนียนอยู่หลังมาตรฐานของ “ความจริง” แล้วก็ปล่อยให้ “ปัจเจกในฐานะผู้กระทำการทางสังคม (agency)” ทะเลาะกันผ่านหัวข้อ “ความจริงของสังคม” แทนที่จะได้เถียงกันถึงฐานคิดที่ส่งออกมาตรฐานดังกล่าว

ข้อเสนอของบทความนี้ จึงเป็นไปเพื่อท้าทาย “ปัจเจกในฐานะผู้กระทำการทางสังคม (agency)” ให้ลุกขึ้นมาสำรวจและท้าทายสถานะ “ปัจเจกในฐานะผู้กระทำการทางสังคม (agency)” ของตนเองและกลุ่มดูว่าเราเป็น “ปัจเจกประเภทใด” และเป็นผลผลิตจากวิธีการผลิตสร้างปัจเจกแบบไหน สอดคล้องหรือแตกต่างจากสิ่งที่เรากำลังได้ตอบหรือต่อรองอยู่ด้วยหรือไม่ อย่างไร เพราะนานมาแล้วที่เราเคลื่อนไหว ตอบโต้ และต่อรองกับปรากฏการณ์ต่างๆ ทางสังคม โดยละเว้นกระบวนการเหล่านั้นกับตัวเราเองและกลุ่ม ซึ่งในท้ายที่สุดสถานะความเป็นปัจเจกภายใต้เงื่อนไขการไม่วิพากษ์ตนเอง ก็ไม่ต่างอะไรกับการเป็นวัตถุภายใต้การควบคุมความรู้สึกแบบปัจเจก (objectivizing subjectivities) ซึ่งมีผลต่อวิถีคิด รูปแบบและ

ศักยภาพในการเคลื่อนไหวทางสังคมของเรา และยิ่งต้องระวังให้หนักขึ้นไปอีกในยุค
หลังสมัยใหม่ที่สำคัญกับสภาวะความเป็นปัจเจก ซึ่งผู้เขียนเห็นดีด้วย แต่
ในขณะเดียวกัน บรรยายทิศทางความคิดแบบหลังสมัยใหม่ก็อาจจะกำลังทำหน้าที่
เป็นโล่กำบังให้ฐานคิดแบบที่เน้นความเป็นสาระแก่นสารอย่างเป็นธรรมชาติ (es-
sentialization and naturalization) ดำรงอยู่ได้อย่างแนบเนียนยิ่งขึ้น ซึ่งนี่ถือว่า

เชิงอรรถ

¹ปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม 2547 เรื่องคุณหญิงกับการเลื่อนไหลและหลากหลายของเพศสภาพ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

²ผู้เขียนเลือกใช้คำว่า gender ในภาคภาษาไทยว่า “ความเป็นเพศ” แทนคำว่า “เพศสภาพ” หรือ “เพศภาวะ” ด้วยเหตุผลจากความง่ายในการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาที่ต้องการจะพูดเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความเป็นเพศ” ของผู้คนในสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อรูปแบบการแยก/ จัดหมวดหมู่ (categorize) ความเป็นเพศของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเป็นคนผู้หญิง ความเป็นผู้ชาย ความเป็นเกย์ ฯลฯ

³สังเคราะห์ความเข้าใจจาก “ร่างกายอันแปลกแยก ชาติอันรุนแรง และการเคลื่อนไหวข้ามชาติของผู้หญิงไทใหญ่” โดย ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี บทความเสนอในงานประชุมทางวิชาการครั้งที่ 4 เรื่องวัฒนธรรมไร้คติ ชีวิตไร้ความรุนแรง จัดโดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

⁴อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องเพศเพิ่มเติมได้ในวารุณี (2545) สตรีนิยม: ขบวนการและแนวความคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20

⁵ในสังคมไทยพบว่ามีการ “เล่นเพื่อน” (พฤติกรรมแบบหญิงรักหญิง) และการ “เป็นสาวท” (พฤติกรรมแบบชายรักเพศเดียวกัน) มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น (เอกรงค์, 2545: 51-71)

⁶คำถามนี้ไม่ได้เป็นไปเพื่อการหาคำตอบที่ “ถูกต้องกว่า” หรือหาฐานคิดใหม่ที่ “ดีกว่าเดิม” หากแต่เป็นไปเพื่อต้องการท้าทายบรรยากาศของการผูกขาดทางความคิดที่ซ่อนตัวอยู่อย่างมืดมิดอยู่เบื้องหลังความเข้าใจความเป็นเพศในแต่ละชุดคำอธิบาย ผู้เขียนไม่เห็นความสำคัญของคำตอบที่ “ถูกต้องที่สุด” ถ้ามันจะเท่ากับการปิดกั้นการปรากฏตัวของความคิดอื่นๆ และคำตอบที่แตกต่างกันออกไป และทำให้สิทธิในการตัดสินใจเลือกของเราลดน้อยลง

⁷ “คุณหญิงกับการเลื่อนไหลและหลากหลายของเพศสภาพ” เป็นงานวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาลังคม ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งในขณะที่ตั้งชื่อวิทยานิพนธ์นั้น ความเข้าใจของผู้เขียนเกี่ยวกับประเด็นความเป็นเพศ ยังเป็นการใช้ตามธรรมเนียมปฏิบัติ (orthodoxy) จวบจนเมื่อเวลาผ่านไป และเกิดการขยับขยายทางความคิด จึงเลือกที่จะใช้ คำว่า gender ในฐานะที่เป็น “ความเป็นเพศ” แทนคำว่า “เพศสภาพ” หากแต่การเปลี่ยนแปลงชื่อเรื่องเป็นความยุ่งยากซับซ้อนในการดำเนินการ จึงเลือกที่จะคงชื่อไว้เช่นเดิม ในขณะที่เนื้อหาในเล่ม ใช้คำว่า “ความเป็นเพศ”

ในงานศึกษานี้ ผู้เขียนได้จำแนกความเป็นเพศของผู้คนในคุณหญิงออกเป็นดังนี้
 แมน คือ ผู้หญิงที่มีสามีและ/ หรือมีลูกมาก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในคุก และหลังจากเข้ามาอยู่ในคุกแล้วได้มีการปรับเปลี่ยนความเป็นเพศและบทบาททางเพศของตนเอง จาก “ผู้หญิง” และ “เมีย” เข้าสู่ความเป็น “ผู้ชาย” และ “สามี” (ชอบเพศเดียวกันเมื่อเข้ามาอยู่ในคุก)

ทอม คือ คนที่มีความเป็นเพศและบทบาททางเพศในแบบ “ผู้ชาย” และ “สามี” ตั้งแต่อยู่ข้างนอกคุก (ชอบเพศเดียวกันตั้งแต่ออยู่นอกคุก)

ดี คือ ผู้หญิงที่มีความเป็นเพศและบทบาททางเพศในแบบ “ผู้หญิง” และ “เมีย” (อาจจะชอบเพศเดียวกันตั้งแต่ออยู่นอกคุกหรืออาจจะปรับเปลี่ยนมาชอบเพศเดียวกันเมื่อเข้ามาอยู่ในคุก)

เลสเบียน คือ กลุ่มคนรักเพศเดียวกันระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงซึ่งต่างก็ยังคง “ความเป็นผู้หญิง” ไว้ด้วยกันทั้งคู่ แต่ไม่สามารถระบุบทบาททางเพศได้แน่ชัดว่า ใครคือ “ผู้หญิง-ผู้ชาย” “สามี-ภรรยา” “ผู้กระทำ-ผู้ถูกระกระทำ” (บางครั้งการระบุบทบาททางเพศอย่างชัดเจน อาจไม่ใช่สิ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้)

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนใช้การนิยามศัพท์ในฐานะของ “เครื่องมือ” ที่นำไปสู่ความเข้าใจที่ตรงกันในเบื้องต้น แต่มิใช่ในฐานะของความเข้าใจทั้งหมดทั้งมวลที่มีต่อเรื่องความเป็นเพศ และถ้าจะมีความเข้าใจอื่นใดที่นอกเหนือไปจากนิยามศัพท์ที่ให้ไว้ นั้น

ก็แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดของการนิยามศัพท์ในการนำไปสู่ความเข้าใจต่อเรื่องดังกล่าว

ดังนั้น ผู้เขียนจึงหวังให้การนิยามศัพท์นี้เป็นไปเพียงเพื่อให้เห็นถึงรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละความเป็นเพศที่ย่อมมีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลและบริบท มากกว่าที่จะนำพาผู้อ่านให้เข้าไปยึดติดกับความหมายเหล่านั้นอย่างตายตัว

⁹ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการนำประสบการณ์เดิมมาใช้ตีความโลกของแต่ละคน ผสมกับเงื่อนไขอื่นๆ ในชีวิต

¹⁰ในกรณีการทำร้ายร่างกาย ฝ่ายหญิงมักจะบอกว่าตนเองสู้อีกฝ่ายไม่ได้ (ทั้งที่หุ่นก็พอพัดพอเหวี่ยงกัน) ด้วยคำอธิบายด้านพลังกำลังที่มากกว่าของอีกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายถึงการเปลี่ยนสรรพนามแทนตัวเอง เช่น จากการเรียกว่า “พี่” มาสู่การเรียกว่า “อ้าย” ที่ให้ภาพของ “ความแข็งแรงกว่า” ซึ่งสะท้อนว่าการให้ค่าหรือความหมายกับแต่ละความเป็นเพศมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้น

¹¹มุมมองการอธิบายจากซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) “จิตวิเคราะห์และทฤษฎีสังคม” ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากฝันสู่ทฤษฎีสังคม. ใน ยศ (2542)

¹²เช่น การเป็นคนดอย แกรมยังพูดไทยไม่ชัด หน้าตาและฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีถึงขั้นที่เรียกว่า “ไม่มีเงินเลย” เพราะไม่มีญาติมาเยี่ยม และมีอดีตเป็นผู้หญิงขายบริการที่ฝากโรคเอดส์ให้มาใช้ชีวิตด้วยในปัจจุบันที่มองไม่เห็นอนาคตข้างนอกแม้เพียงนิดเดียว (หากแต่เธอยังคงมีความหวังสำหรับทุกวันของชีวิต โดยดูจากการพยายามต่อรองความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับผู้คนและพื้นที่คุกหญิง)

¹³ผู้เขียนก็จัดวางงานศึกษาของตนเองให้อยู่ในหมวดหมู่นี้ด้วยเช่นกัน

¹⁴วิธีคิดแบบธรรมชาติเองก็ถูกทำให้ดูราวกับ “เป็นธรรมชาติ” ด้วยเช่นกัน (naturalized in naturalization)

¹⁵ แม้จะมีการกล่าวอ้างถึงการข้ามพ้นบรรยากาตแบบ grand theory ไปแล้ว และหันไปเน้นการอธิบายที่เน้นบริบทเฉพาะ (contextualize) มากขึ้น เน้นการตีความและให้ความหมายจากตัวปัจเจก แต่การเปลี่ยนแปลงบรรยากาตดังกล่าวก็ไม่อาจจะทำให้คิดได้ว่าคำอธิบายที่เปลี่ยนไปจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงแนวทางการอ้างอิงที่อยู่เบื้องหลังคำอธิบายนั้นๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความจริง ตัวอย่างเช่น การจัดแบ่งกลุ่มคนในสังคมออกเป็นกลุ่มรักต่างเพศ (heterosexual) และกลุ่มรักเพศเดียวกัน (homosexual) โดยมีการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคม (hierarchy) ระหว่างคนสองกลุ่มแตกต่างกันออกไป รวากับว่าคนสองกลุ่มนี้แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงทั้งในแง่วิถีคิดและการกระทำ หากแต่เมื่อย้อนกลับเข้าไปดูในกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน เรากลับพบจุดร่วมทั้งในแง่วิถีคิดและการกระทำระหว่างคนสองกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นวิถีคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นเพศ ก็ใช้วิถีคิดแบบรักต่างเพศในการสัมพันธ์กัน เพราะว่า “ความจริง” เกี่ยวกับความเป็นเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ถูกยึดครองโดยอาณาบริเวณแบบรักต่างเพศซึ่งเป็นไปโดย “ธรรมชาติ” ของการกำเนิด และเลยรวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เว้นแม้แต่ penetration ในการมีเพศสัมพันธ์นั้นก็ถูกให้ความหมายถึงการแสดงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกัน (Traub, 1999) ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าแม้แต่ในกลุ่มคนที่ปฏิเสธปฏิบัติการและวิถีปฏิบัติแบบรักต่างเพศที่สืบทอดกันมา ยังไม่สามารถปฏิเสธรากฐานความคิดชนิดเดียวกันกับกลุ่มรักต่างเพศได้เลย และในหลายๆ ครั้งก็เป็นการหยิบใช้โดยไม่รู้ตัว ด้วยเหตุผลว่า คนเราอาจจะมีวิธีอธิบายปรากฏการณ์ได้หลายๆ แบบ แต่จะมีความจริงอยู่ที่แบบให้เราเลือกอ้างอิง ถ้าความจริงเองก็เป็นส่วนหนึ่งของ regime of power จะมีใครยอมให้มีความจริงสูงสุดหลายๆ ชุด ต่อให้รู้ว่าความจริงบนโลกนี้มีหลายชุดก็ตาม อย่างไรก็ตามนี้ก็ไม่ใช่ว่าเหตุผลเพื่อการยอมจำนน แต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงทางหนีทีไล่ที่จะปฏิสัมพันธ์กับอาการทวงถามของ “ความจริงสูงสุด” ที่ต้องการความเข้าใจของผู้คนบนโลกนี้ และเรื่องเพศก็เป็นหนึ่งในนั้น ที่รอการท้าทายจากผู้คนอย่างรู้เท่าทันซึ่งกันและกันระหว่างความคิดและการกระทำ

¹⁶ การวิเคราะห์ดังกล่าวได้แนวคิดมาจากการเขียน 2 เรื่อง ของ Engseng Ho คือ

Name Beyond Nations: The Making of Local Cosmopolitans (2002) และ
The Precious Gift of Genealogy (2001)

¹⁷ สิ่งเกิดความไม่สอดคล้องต้องกันทางความคิด ซึ่งสะท้อนถึงมรดกตกค้างของฐานคิดแบบ essentialism and naturalism ได้จากเกริ่นนำในวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนบทที่ 3 “อย่างไรก็ตาม ด้วยเงื่อนไขอันหลากหลายที่พบในพื้นที่แห่งนี้ ไม่อาจชี้้นำให้คิดถึงความเป็นเพศของคนเราในลักษณะของชุดกลไกความสัมพันธ์ทางสังคม ที่จะกำหนดสร้างเขตความสัมพันธ์ของคนเราตามความเป็นเพศได้ หากแต่ความเป็นเพศเองบางครั้งก็ถูกใช้เพื่อนำไปสู่การเลือกความสัมพันธ์ในรูปแบบที่ปัจเจกต้องการ และด้วยเหตุนี้เอง เราจึงกักขังความเป็นเพศไว้กับความตายตัวแทนทางความคิดใดๆ ได้ยากเต็มที เว้นเสียแต่ความตายตัวแทนทางความคิดที่ยอมรับว่าความเป็นเพศเป็นเรื่องของความหลากหลายอันเนื่องมาจากความสามารถในการเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ต่างๆ ได้” และฐานคิดดังกล่าวยังปรากฏอยู่ในส่วนอื่นของงานศึกษานี้อีกเช่นเดียวกัน

¹⁸ สำคัญไม่ใช่เพื่อการบอกว่าคตินั้นดีหรือไม่ดี เพราะโดยตัวคติเองสามารถเป็นไปได้ทุกทางทั้งบวกและลบ แต่เพื่อจะบอกถึง “ความไม่เป็นกลาง” ของทุก “ความจริง” เนื่องจากเราไม่สามารถปฏิเสธการมีอคติ (bias) ของ “ความจริง” ได้ แต่เราสามารถจัดวางความสัมพันธ์กับการมีอคติของความจริงได้

¹⁹ ตัวอย่างเช่น การพยายามโต้แย้งสารัตถะทางความคิดเกี่ยวกับความเป็นเพศ ของ Julia Kristeva ที่แม้เธอจะไม่เห็นด้วยกับการแยกแยะความเป็นหญิง/ชายในฐานะคู่ตรงข้าม และแสดงความเห็นเกี่ยวกับความเป็นปัจเจกว่าเป็น “กระบวนการ” (subject in process) มากกว่าจะเป็น “สภาพ” ที่หยุดนิ่งตายตัว แต่ในขณะเดียวกัน เธอก็อธิบายมันผ่านภาษาแบบผู้หญิงและผู้ชาย ที่เธอก็ไม่ได้ยืนยันว่าภาษาดังกล่าวจะเป็นแก่นแกนของความเป็นหญิง (อภิญา, 2546)

²⁰ แม้จะมีการสะกิดเตือนจากงานเขียนหลายๆ ชิ้นเกี่ยวกับการคงอยู่ของมายาคติดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นงานของ Friedrich Nietzsche, Michel Foucault, Pierre Bourdieu หรือคนอื่นๆ

²¹เช่น บทความเรื่อง Under Western Eyes ของ Chandra Talpade Mohanty อ้างใน พริศรา แซ่ก้วย, 2547

²²ดูตัวอย่างคำอธิบายได้ในการอ้างอิงข้อ 22

²³อาจารย์อานันท์ กาญจนพันธุ์ เรียกให้เข้าใจง่ายขึ้นว่า “Double Objective”

²⁴แนวความคิดนี้มาจากการเข้าร่วมประชุมวิชาการทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 4 โดยการบรรยายจากอาจารย์มาร์ค ตามไท

²⁵mode of productive subject ของเราตั้งแต่เริ่มแรกมันอาจจะเป็น the objectivizing of the productive subject และ Methodology แบบนี้มาจากวิธีคิดของ Foucault ซึ่งนักสตรีนิยมสายหลังสมัยใหม่ก็มักจะนำมาใช้ หากแต่การใช้ของ นักสตรีนิยมก็มีความต่างไปจากการใช้ของ Foucault ดังที่ Deveaux (1999) ได้ แยกแยะความต่างนี้ออกมาว่า “Whereas Foucault is most interested in the way regimes of power produce discourses on sexual perversion, pathology, delinquency and criminality, and new subject emerging from these categories, Butler is equally interested in the construction of gender and sexual minority identities.” และด้วยความต่างตรงนี้เอง ที่ทำให้นักสตรีนิยมสนใจที่จะรื้อสร้างวาทกรรมของคนอื่น (ปิตาธิปไตย) (ในหลายๆ ครั้งลงไปไม่ถึงฐานคิด) แต่ไม่มีใครจะสนใจรื้อสร้างฐานคิดของตัวเองในฐานะที่จะเป็นส่วนช่วยให้ภารกิจในการ รื้อสร้างคนอื่นของกลุ่มสตรีนิยมประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุนี้เอง “desex” ในฐานะ ข้อเสนองานของ Foucault ที่ต้องการจะไปให้พ้นจาก regime of power เดิมที่ครอบงำ การจัดหมวดหมู่และตัวตนของปัจเจก จึงถูกคัดค้านจากนักสตรีนิยมหลายคนที่เป็นห่วงเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องเพศ (ไม่แน่ใจว่านี่จะเท่ากับการตกหลุม พรางการเมืองเรื่องเพศของปิตาธิปไตยด้วยหรือไม่!) ในขณะที่ ถ้าเรามอง “desex” อย่างสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวิธีคิด regime of power อาจจะทำให้เราเห็น “desex” ในนัยยะอื่นๆ นอกเหนือไปจากมุมมองที่ตรงไปตรงว่า “de-sex” ซึ่งอาจจะ

ประโยชน์ต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่วาดด้วยการตั้งคำถามกับฐานคิดเพื่อนำไปสู่การรื้อกติกาเดิมเพื่อสร้างกติกาใหม่ก็เป็นได้

²⁶เป็นสำนวนภาษาของอาจารย์ธงชัย วินิจจะกุล ในการพูดถึงท่าทีของสังคมไทยที่มีต่อการรับ-ไม่รับแนวความคิดหลังสมัยใหม่ของสังคมไทย

²⁷ซึ่งวิธีคิดเกี่ยวกับคู่ตรงข้ามในลักษณะที่ “ตรงกันข้าม” เองก็เป็นวิธีคิดที่มีปัญหา

²⁸ภาพของผู้คนในคุกหญิงได้ยืนยันความมั่นใจถึงความไม่หยุดนิ่งของความเป็นคนที่จะต้องรองรับทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาในชีวิตของตนเอง คนเราไม่ได้มีชีวิตอยู่บนเส้นบรรทัดฐานของความเป็นเพศ (gender) และความปรารถนาทางเพศ (sexuality) ในทางตรงกันข้าม ความเป็นเพศ (gender) และความปรารถนาทางเพศ (sexuality) ของคนเราเป็นยุทธวิธีหนึ่งที่เรานำมาใช้ต่อรองการมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้

เป็นโจทย์ที่ท้าทายสภาวะความเป็นปัจเจกในโลกยุคหลังสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี ❖

บรรณานุกรม

- ธงชัย วินิจจะกูล (2544) “การศึกษาประวัติศาสตร์แบบ Postmodern” ใน กาญจน์ ละอองศรี - ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (บ.ก.). *ลี้มโคตรเหง้าก็เผา แผ่นดิน รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี ชาลววิทย เกษตรศิริ* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2547) *ร่างกายอันแปลกแยก ชาตินันร่นแรง และการเคลื่อนไหวข้ามชาติของผู้หญิงไทใหญ่ บทความนำเสนอในงาน ประชุมวิชาการครั้งที่ 4 เรื่องวัฒนธรรมไร้คอดี ชีวิตไร้ความรุนแรง จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.*
- เปรมปรีดา ปราโมช ณ อยุธยา (2546) *การช่วงชิงอัตลักษณ์ “กะเทย” ใน งานคาบาเรตโชว์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ พัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- พริศรา แซ่ก้วย (2547) “สั้นๆ เกี่ยวกับเพศวิถีจากมุมมองสตรีนิยม” ใน กาญจน์ ละอองศรี และพริศรา แซ่ก้วย (บ.ก.) *เพศวิถี: วันวาน วันนี้และ วันพรุ่งนี้จะไม่เหมือนเดิม.* 13-22.
- วารุณี ภูริสินสิทธ์ (2545) *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่ง ศตวรรษที่ 20.* กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ยศ สันตสมบัติ (2549) สตรีนิยมผิวขาวกับความเข้าใจใน “เพศสภาพ” และ “เพศสัมพันธ์” ในสังคมไทย ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บ.ก.). *อยู่ชาย- ขอบมองตลอดความรู้ รวมบทความเนื่องในวาระครบรอบ 60 ปี อาจารย์ ฉลาดชาย รมิตานนท์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ยศ สันตสมบัติ (2542) “จิตวิเคราะห์และทฤษฎีสังคม” *พรอยด์และ พัฒนาการของจิตวิเคราะห์ : จากฝันสู่ทฤษฎีสังคม.* กรุงเทพฯ: สำนัก

พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชัย เย็นสบาย (2542) “การเมืองเรื่องร่างกาย: กรณียธรรมชาติของความรัก
ในเพศเดียวกัน” ใน รัฐศาสตร์สาร. 21(3): 300-326.

ศิริจินดา ทองจินดา (2547) *คู่มือกับการเลือนไหลและหลากหลายของ
เพศสภาพ* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิญา เพื่องฟูสกุล (2546) “อัตลักษณ์ในแนวคิดหลังสมัยใหม่” *อัตลักษณ์
การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
เอกรงค์ ภาณุพงศ์ (2545) จัปพิรุฬพวงศาวดาร เรื่อง...เช็กชีในราชสำนัก.
กรุงเทพฯ: สยามอินเตอร์บุคส์.*

Clarke, Cheryl “Lesbianism: An Act of Resistance” In Jackson, Stevi
and Scott, Sue, eds., *Feminism and Sexuality: A Reader*.

Edinburgh: Edinburgh University Press: 155-161.

Deveaux, Monique (1999) “Feminism and Empowerment: A Critical
Reading of Foucault” in Hesse-Biber, Sharlene, Gilmartin,
Christina and Lydenberg, Robin, eds., *Feminist Approaches to
Theory and Methodology: An Interdisciplinary Reader*. New York:
Oxford University Press: 236-256.

Foucault, Michel (2000) “The Subject and Power” In Nash, Kate.,
eds., *Reading in Contemporary Political Sociology*. Oxford:
Blackwell Publishers: 8 - 26.

Foucault, Michel (1990) “Right of Death and Power over Life” In

- Robert, Hurley., Translator. *The History of Sexuality Volume I: An Introduction*. New York: Vintage Books: 135-159
- Gagnon, J.H. and Parker, R.G. "Conceiving Sexuality" In Parker, R.G. and Gagnon, J.H., eds., *Conceiving Sexuality: Approaches to Sex Research in a Postmodern World*. New York: Routledge: 3-16.
- Herd, Gilbert and Boxer, Andrew "Bisexuality Toward a Comparative Theory of Identities and Culture" In Parker, R.G. and Gagnon, J.H., eds., *Conceiving Sexuality: Approaches to Sex Research in a Postmodern World*. New York: Routledge: 69-84.
- Ho, Engseng (2001) "*The precious Gift of Genealogy*" Department of Anthropology, Harvard University
- Ho, Engseng (2002) "Name Beyond Nations: The Making of Local Cosmopolitans". *Department of Anthropology*, Harvard University.
- Irigaray, Luce "This Sex Which is Not One" In Jackson, Stevi and Scott, Sue, eds., *Feminism and Sexuality: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press: 79-83.
- Mohanty, Chandra Talpade "Feminist encounters: locating the politics of experience" In Nicholson, Linda and Seidman, Steven, eds., *Social Postmodernism: Beyond Identity Politics*. New York: Cambridge University Press: 68-86.
- Nicholson, Linda (1995) "Interpreting Gender" In Nicholson, Linda and Seidman, Steven, eds., *Social Postmodernism: Beyond Identity Politics*. New York: Cambridge University Press: 39-67.
- Traub, Valerie "The Psychomorphology of the Clitoris" In Hesse-

Biber, Sharlene, Gilmartin, Christina and Lydenberg, Robin, eds.,
*Feminist Approaches to Theory and Methodology: An
Interdisciplinary Reader*. New York: Oxford University Press:
301-329.

Weeks, Jeffrey "History, Desire, and Identities" In Parker, R.G. and
Gagnon, J.H., eds., *Conceiving Sexuality: Approaches to Sex
Research in a Postmodern World*. New York: Routledge: 33-50.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

<http://talk.sanook.com>